

УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

КОМУНАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»

ГЕЙМІФІКАЦІЯ В ОСВІТІ: ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, ІННОВАЦІЇ Навчально-методичний посібник

Черкаси –2026

Рекомендовано до друку вченою радою КНЗ «ЧОПОПП ЧОР». Протокол № 2 від 03 червня 2026 року.

АВТОР:

Крутенко О.В., доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», кандидат педагогічних наук

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Норкіна О.В., доцент кафедри дошкільної освіти та професійного розвитку педагогів комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», кандидат педагогічних наук;

Чернова Л.І., директор закладу загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів с.Драбове-Барятинське Драбівської селищної ради Черкаської області

К 74.202.5. Гейміфікація в освіті: теорія, практика, інновації. Навчально-методичний посібник. Черкаси: вид.-во «КНЗ «ЧОПОПП ЧОР», 88 с.

Навчально-методичний посібник «Гейміфікація в освіті: теорія, практика, інновації» присвячений актуальним питанням використання гейміфікації в сучасному освітньому процесі. У виданні висвітлено теоретичні засади гейміфікації, психологічні механізми її впливу на мотивацію здобувачів освіти, а також практичні аспекти впровадження ігрових технологій у навчальну діяльність.

Посібник містить сучасні методичні підходи, приклади використання цифрових платформ та інтерактивних інструментів, рекомендації щодо створення гейміфікованого освітнього середовища й організації навчання на засадах діяльнісного та компетентнісного підходів.

Матеріали видання спрямовані на розвиток пізнавальної активності, критичного мислення, творчості, комунікативних умінь та цифрової компетентності учнів. Посібник адресований педагогічним працівникам закладів загальної середньої, фахової передвищої та вищої освіти, методистам, здобувачам педагогічної освіти та всім, хто цікавиться інноваційними технологіями навчання.

©КНЗ ЧОПОПП ЧОР, 2026

ВСТУП

Сучасна система освіти перебуває в умовах глибоких трансформацій, зумовлених стрімким розвитком цифрових технологій, зміною інформаційного середовища та оновленням запитів суспільства до результатів навчання. Традиційна модель «передавання знань від учителя до учня» поступово втрачає ефективність, оскільки не забезпечує достатнього рівня мотивації, залученості та практичної спрямованості навчальної діяльності. Учні нового покоління, які зростають у цифровому середовищі, демонструють інші способи сприйняття інформації, потребують інтерактивності, швидкого зворотного зв'язку та діяльнісного формату навчання.

У цьому контексті особливої актуальності набуває гейміфікація як інноваційний педагогічний підхід, що передбачає інтеграцію елементів ігрового дизайну в освітній процес. Вона не замінює навчання грою, а трансформує його структуру, додаючи мотиваційні механізми, елементи змагання, досягнень, прогресії та сюжетності. Завдяки цьому навчання набуває більш емоційно насиченого характеру, стає динамічним і наближеним до реального досвіду учнів.

Гейміфікація в освіті розглядається як міждисциплінарне явище, що перебуває на перетині педагогіки, психології, цифрових технологій та дизайну користувацького досвіду. Її ефективність пояснюється використанням механізмів внутрішньої та зовнішньої мотивації, а також активізацією когнітивних процесів через залучення елементів гри. Зокрема, такі компоненти, як бали, рівні, бейджі, рейтинги, квести та сюжетні лінії, сприяють формуванню відчуття прогресу, досягнення мети та залученості у навчальну діяльність.

Важливою передумовою розвитку гейміфікації є також зміна освітньої парадигми в напрямі компетентнісного підходу. Сучасна школа орієнтується не лише на засвоєння знань, а й на формування ключових компетентностей: критичного мислення, креативності, комунікації, командної взаємодії та здатності до самоосвіти. Гейміфіковані методики створюють умови для

розвитку цих навичок через моделювання реальних ситуацій, проблемно-орієнтовані завдання та активну взаємодію між учнями.

Окремо слід відзначити роль цифровізації освіти, яка значно розширила можливості впровадження гейміфікації. Сучасні онлайн-платформи, мобільні застосунки та інтерактивні сервіси дозволяють створювати навчальні середовища з елементами гри, забезпечувати миттєвий зворотний зв'язок, автоматизувати оцінювання та персоналізувати навчальний процес. Це робить гейміфікацію не лише педагогічною технологією, а й складовою цифрової дидактики.

Актуальність теми також зумовлена необхідністю подолання низки проблем сучасної освіти, зокрема зниження навчальної мотивації, формального ставлення до знань, перевантаження учнів інформацією та недостатньої практичної спрямованості навчального матеріалу. Гейміфікація дозволяє частково вирішити ці проблеми шляхом створення позитивного емоційного фону навчання, підвищення інтересу до предмета та формування стійкої внутрішньої мотивації до пізнання.

Метою даного навчально-методичного посібника є теоретичне обґрунтування та практичне розкриття можливостей використання гейміфікації в освітньому процесі, а також надання педагогам методичних рекомендацій щодо її ефективного впровадження.

У посібнику розглядаються теоретичні засади гейміфікації, її психологічні механізми, основні моделі та інструменти реалізації, а також сучасні цифрові технології, що підтримують ігрові підходи в навчанні. Особлива увага приділяється практичним аспектам організації гейміфікованого уроку, розробці навчальних сценаріїв і оцінюванню навчальних досягнень учнів у гейміфікованому середовищі.

Запропоновані матеріали можуть бути корисними для педагогів закладів загальної середньої освіти, викладачів закладів вищої освіти, методистів, а також усіх, хто цікавиться інноваційними підходами до організації навчального процесу.

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ГЕЙМІФІКАЦІЇ

1.1. Сутність поняття

Гейміфікація (від англ. *gamification*) — це педагогічний і міждисциплінарний підхід, що передбачає використання елементів ігрового дизайну, ігрових механік та принципів ігрового мислення в неігрових контекстах, зокрема в освіті, з метою підвищення залученості, мотивації та ефективності навчальної діяльності.

Важливо підкреслити, що гейміфікація не є грою у класичному розумінні. Вона не передбачає повного перенесення навчального процесу в ігрове середовище, а інтегрує окремі структурні елементи гри у звичайну навчальну діяльність. Таким чином, навчальний процес зберігає свою дидактичну основу, але набуває додаткової мотиваційної та емоційної складової.

У науково-педагогічному контексті гейміфікацію розглядають як інструмент проєктування навчального досвіду, який впливає на поведінку здобувача освіти через систему стимулів, викликів, досягнень і зворотного зв'язку. Її ключова ідея полягає у використанні природної схильності людини до гри, змагання, досягнення цілей і отримання винагороди для активізації пізнавальної діяльності.

З позиції дидактики гейміфікація виконує функцію структуризації навчального матеріалу через модульність, рівневість та поступове ускладнення завдань. З психологічної точки зору вона базується на механізмах підкріплення поведінки, формуванні відчуття прогресу, а також на активізації внутрішньої та зовнішньої мотивації.

До основних ігрових елементів, які використовуються в освітній гейміфікації, належать:

- **Система балів** — кількісне оцінювання навчальних дій учня, яке дозволяє фіксувати прогрес, порівнювати результати та формувати відчуття досягнення. Бали можуть накопичуватися, конвертуватися у рівні або використовуватися як внутрішня «валюта» навчальної системи.

- **Рівні розвитку (level system)** — поступове ускладнення навчальних завдань, яке створює ефект руху вперед. Перехід між рівнями формує у здобувача освіти відчуття розвитку компетентностей і досягнення нових етапів.

- **Бейджі та досягнення (badges/achievements)** — символічні нагороди за виконання певних дій або досягнення результатів. Вони виконують функцію позитивного підкріплення та візуалізації успіху.

- **Рейтинги (leaderboards)** — система порівняння результатів між учасниками навчального процесу. Рейтинги можуть бути індивідуальними або командними, однак їх застосування потребує педагогічної обережності для уникнення надмірної конкуренції.

- **Сюжет і місії (storytelling & quests)** — побудова навчального процесу у формі історії або послідовності завдань-місій. Сюжетна лінія підвищує емоційну залученість і сприяє кращому запам'ятовуванню навчального матеріалу.

- **Зворотний зв'язок у реальному часі (real-time feedback)** — миттєве інформування учня про результати його дій. Це дозволяє швидко коригувати навчальну поведінку та підтримує високий рівень залученості.

У ширшому педагогічному розумінні гейміфікація виконує одразу кілька взаємопов'язаних функцій:

- **Мотиваційну функцію**, що полягає у стимулюванні навчальної активності через систему винагород, досягнень і прогресії;

- **Дидактичну функцію**, яка забезпечує більш структуроване, поетапне та доступне засвоєння навчального матеріалу;

- **Розвивальну функцію**, спрямовану на формування когнітивних, соціальних та емоційно-вольових компетентностей, таких як критичне мислення, креативність, саморегуляція та вміння працювати в команді.

Таким чином, гейміфікація є не лише набором технічних прийомів, а цілісною педагогічною стратегією, що змінює підхід до організації

навчального процесу, роблячи його більш інтерактивним, персоналізованим та орієнтованим на активну участь здобувача освіти.

1.2. Історичні передумови

Хоча термін «гейміфікація» (*gamification*) увійшов у науково-педагогічний та практичний обіг лише на початку 2010-х років, як окремий концепт у сфері цифрового дизайну та освіти, його ідеї мають значно глибші історико-педагогічні корені. Використання ігрових елементів у навчанні не є новим явищем — воно еволюціонувало разом із розвитком педагогічної науки, психології та освітніх практик.

Ще в межах класичної педагогіки та гуманістичних підходів до навчання простежується розуміння важливості активності, емоційної залученості та інтересу учня як ключових чинників ефективного засвоєння знань. Педагоги-гуманісти наголошували на необхідності створення умов, у яких дитина не лише пасивно сприймає інформацію, а й активно взаємодіє з навчальним матеріалом. У цьому контексті елементи гри розглядалися як природний спосіб пізнання світу, особливо в дитячому та підлітковому віці.

У ХХ столітті розвиток психології навчання суттєво вплинув на формування теоретичних засад гейміфікації. Зокрема, **біхевіоризм**, представлений працями Б. Скіннера, заклав основу для розуміння навчання як процесу формування поведінки через систему стимулів і підкріплень. У цьому підході винагороди, повторення та зворотний зв'язок розглядаються як ключові механізми закріплення навчальної поведінки. Саме ці принципи згодом були інтерпретовані в гейміфікації як система балів, нагород, рівнів та миттєвого фідбеку.

Наступним важливим етапом став розвиток **когнітивної психології та конструктивізму**, зокрема в роботах Ж. Піаже. Згідно з конструктивістським підходом, знання не передається в готовому вигляді, а активно конструюється самим учнем у процесі взаємодії з середовищем. Це стало теоретичним підґрунтям для використання проблемних завдань, квестів, дослідницьких

місій та сценарного навчання, які є ключовими елементами сучасної гейміфікації.

Особливе значення має **соціокультурна теорія Л. Виготського**, яка підкреслює роль соціальної взаємодії у процесі навчання. Концепція «зони найближчого розвитку» стала основою для створення командних ігрових завдань, кооперативних місій та навчальних сценаріїв, у яких учні взаємодіють між собою для досягнення спільної мети. Саме соціальний аспект гри — співпраця, комунікація, спільне вирішення проблем — згодом став одним із ключових елементів гейміфікованого навчання.

У другій половині XX століття активний розвиток отримали ідеї **ігрового навчання та педагогіки активних методів**, які безпосередньо передували сучасній гейміфікації. Освітні дослідники все більше звертали увагу на ефективність симуляцій, рольових ігор та інтерактивних методів навчання, що дозволяли моделювати реальні ситуації та підвищувати мотивацію учнів.

Суттєвий поштовх до формування сучасного розуміння гейміфікації відбувся з розвитком цифрових технологій наприкінці XX — на початку XXI століття. Поширення комп'ютерних і відеоігор сформувало новий тип взаємодії користувача з інформаційними системами, де ключову роль почали відігравати такі елементи, як рівні, досягнення, прогресія, миттєвий зворотний зв'язок і персоналізація досвіду.

У 2010-х роках ці підходи були концептуалізовані як окрема методологія під назвою «гейміфікація». Важливу роль у цьому процесі відіграли дослідники та практики в галузі дизайну користувацького досвіду (UX), цифрового навчання та поведінкової економіки. Вони почали системно застосовувати ігрові механіки в неігрових сферах, зокрема в освіті, маркетингу та корпоративному навчанні.

Таким чином, сучасна гейміфікація є результатом тривалого історичного розвитку педагогічної думки, психологічних теорій навчання та технологічного прогресу. Вона інтегрує напрацювання різних наукових шкіл і

трансформує їх у прикладний інструмент підвищення ефективності освітнього процесу в умовах цифрової епохи.

1.3. Психологічні механізми гейміфікації

Ефективність гейміфікації в освітньому процесі значною мірою зумовлена дією психологічних механізмів, які впливають на мотивацію, поведінку, емоційний стан та когнітивну активність здобувачів освіти. Гейміфіковане навчальне середовище створює умови, за яких навчальна діяльність сприймається не як зовнішній обов'язок, а як значущий, цікавий і досяжний процес.

Однією з ключових основ є взаємодія **внутрішньої та зовнішньої мотивації**. Внутрішня мотивація виникає тоді, коли учень виконує навчальні завдання через інтерес, задоволення від самого процесу пізнання та відчуття компетентності. Зовнішня мотивація, своєю чергою, пов'язана з отриманням винагород, балів, похвали або уникненням негативних наслідків. У гейміфікації ці два типи мотивації поєднуються: ігрові елементи (бали, бейджі, рівні) виступають зовнішніми стимулами, які поступово можуть сприяти формуванню внутрішнього інтересу до навчального змісту.

Важливим психологічним механізмом є **ефект прогресу**, тобто суб'єктивне відчуття розвитку та наближення до мети. У гейміфікованому навчанні цей ефект реалізується через систему рівнів, накопичення балів, візуалізацію досягнень та чітку структуру навчального маршруту. Учень постійно отримує сигнали про свій поступ, що знижує відчуття невизначеності та підвищує наполегливість у виконанні завдань. Навіть невеликі успіхи, за умови їх регулярного відображення, формують стійке відчуття компетентності.

Суттєву роль відіграє **система винагород**, яка ґрунтується на принципах поведінкової психології. Винагороди можуть бути матеріальними (оцінки, бали) або нематеріальними (бейджі, статуси, доступ до нових рівнів). Їх

функція полягає не лише у стимулюванні бажаної поведінки, а й у закріпленні навчальних дій через позитивне підкріплення. Водночас у педагогічному контексті важливо, щоб система винагород не домінувала над змістом навчання, а підтримувала його.

Окремим механізмом є поєднання **змагальності та співпраці**. Змагальний компонент (рейтинги, таблиці лідерів) активізує прагнення до досягнення кращих результатів, однак може викликати як позитивну, так і негативну реакцію залежно від індивідуальних особливостей учнів. Тому в сучасних гейміфікованих підходах дедалі частіше акцент робиться на кооперативних механіках, коли учні працюють у командах для досягнення спільної мети. Такий баланс сприяє розвитку соціальних навичок, відповідальності та взаємопідтримки.

Важливим є також **емоційне залучення**, яке є одним із ключових факторів запам'ятовування та засвоєння інформації. Гейміфікація створює емоційно насичене середовище через сюжет, виклики, несподівані завдання та елементи гри. Емоції активізують когнітивні процеси, підвищують увагу та сприяють довготривалому збереженню знань. Саме тому навчальний матеріал, поданий у форматі історії або місії, засвоюється ефективніше, ніж у традиційній лекційній формі.

Особливу увагу в наукових дослідженнях приділяють **дофаміновій системі підкріплення**, яка пов'язана з механізмами задоволення та очікування винагороди. У процесі досягнення цілей і отримання навіть невеликих успіхів у мозку активуються нейрофізіологічні процеси, що підсилюють мотивацію до подальшої діяльності. У гейміфікації це реалізується через часті зворотні зв'язки, швидкі досягнення та поступове ускладнення завдань, що підтримує інтерес до навчального процесу.

Окремо слід підкреслити значення **зворотного зв'язку**, який у гейміфікованому середовищі є миттєвим, зрозумілим і регулярним. Це дозволяє учню швидко усвідомлювати результати своєї діяльності, коригувати

помилки та відчувати контроль над процесом навчання. Такий підхід знижує рівень тривожності та сприяє формуванню навчальної автономії.

Таким чином, психологічні механізми гейміфікації утворюють складну систему взаємопов'язаних чинників, які впливають на мотивацію, поведінку та емоційний стан учня. Їх ефективне поєднання дозволяє створити навчальне середовище, що стимулює активність, підтримує інтерес і сприяє глибшому засвоєнню знань.

2. ДИДАКТИЧНІ МОДЕЛІ ГЕЙМІФІКАЦІЇ

2.1. Система балів, рівнів і досягнень

Однією з найбільш поширених і методично доступних моделей гейміфікації в освіті є **накопичувальна система оцінювання**, що базується на принципі поступового накопичення навчальних досягнень. Її сутність полягає у тому, що навчальна діяльність учня декомпонується на окремі завдання або дії, кожна з яких має визначену «вартість» у балах. Таким чином, складний навчальний матеріал подається як послідовність досяжних кроків, що значно знижує психологічний бар'єр входження в навчання.

У межах цієї моделі учні отримують бали за виконання різних видів навчальної діяльності: правильні відповіді, участь в обговореннях, виконання практичних завдань, творчі проекти, командну роботу або додаткові ініціативи. Важливо, що бальна система виконує не лише оцінювальну, а й мотиваційну функцію, оскільки забезпечує постійний зворотний зв'язок і фіксує навіть невеликі успіхи учня.

Подальшим розвитком накопичувальної системи є **рівнева модель (level system)**, яка передбачає перехід учня на нові етапи навчання відповідно до набраної кількості балів або досягнутих результатів. Рівні виконують функцію структуризації навчального процесу та створюють відчуття поступового розвитку компетентностей. На відміну від традиційної оцінки, яка часто є фрагментарною, рівнева система формує цілісну траєкторію навчального прогресу.

Особливе значення у цій моделі мають **досягнення (achievements)** та **бейджі (badges)**, які виступають символічними маркерами успіху. Вони візуалізують конкретні навички або результати, наприклад: «Майстер задач», «Активний дослідник», «Командний гравець», «Креативне мислення». Такі елементи сприяють формуванню позитивної самооцінки учня та закріплюють конкретні навчальні досягнення у наочній формі.

Накопичувальна система може бути представлена у вигляді багаторівневої структури. Наприклад:

- **10 балів** — «Дослідник» (початковий рівень залучення, освоєння базових понять);
- **30 балів** — «Аналітик» (здатність застосовувати знання у стандартних ситуаціях);
- **60 балів** — «Експерт» (високий рівень володіння матеріалом, уміння аналізувати та узагальнювати).

Така градація створює чітку систему орієнтирів для учня, дозволяє йому розуміти власний навчальний прогрес і прогнозувати подальші результати. Важливим є те, що критерії переходу між рівнями мають бути прозорими, зрозумілими та досяжними, щоб уникнути демотивації.

З педагогічної точки зору дана модель сприяє формуванню **ефекту безперервного прогресу**, коли учень постійно відчуває рух уперед, навіть за умови незначних щоденних досягнень. Це особливо важливо для підтримання навчальної мотивації у довготривалих курсах або складних темах.

Водночас ефективність системи балів і рівнів залежить від її збалансованості. Надмірна формалізація або надто сильний акцент на кількісних показниках може призвести до зміщення фокусу з навчального змісту на «накопичення балів». Тому педагогічно доцільним є поєднання кількісної оцінки з якісним зворотним зв'язком, який пояснює учневі не лише «скільки», але й «чому» і «як» він досяг певного результату.

Таким чином, система балів, рівнів і досягнень є базовою дидактичною моделлю гейміфікації, яка забезпечує структурованість навчального процесу,

підвищує мотивацію та створює умови для поступового й усвідомленого розвитку навчальних компетентностей.

2.2. Сюжетно-рольове навчання

Сюжетно-рольове навчання є однією з найбільш ефективних дидактичних моделей гейміфікації, оскільки воно базується на використанні **нарративу (сюжетної лінії)** як організуючого принципу навчального процесу. У цій моделі навчальний матеріал подається не як набір ізольованих завдань, а як послідовна історія, у якій учень виступає активним учасником подій, а не пасивним отримувачем інформації.

Ключовою особливістю сюжетно-рольового навчання є те, що воно перетворює традиційний урок на **освітній сценарій**, у межах якого кожне завдання має логічне місце в розвитку історії. Учні занурюються у вигаданий або реалістично змодельований контекст, де вони виконують певні ролі: дослідників, експертів, рятувальників, історичних постатей, науковців або членів спеціальних команд. Такий підхід забезпечує високий рівень емоційного залучення та створює відчуття значущості навчальної діяльності.

З педагогічної точки зору сюжет виконує функцію **структурування навчального матеріалу**, оскільки дозволяє об'єднати окремі теми або завдання в цілісну систему. Це сприяє кращому розумінню міжпредметних зв'язків, розвитку логічного мислення та формуванню цілісної картини знань. Крім того, сюжет підсилює запам'ятовування інформації, оскільки навчальний матеріал асоціюється з подіями, емоціями та образами.

У практичному вимірі сюжетно-рольове навчання реалізується через систему **«місій» або «квестів»**, кожна з яких є окремим навчальним завданням, що наближає учнів до досягнення загальної мети. Наприклад:

- «Місія: врятувати екосистему» — учні аналізують екологічні проблеми, розраховують наслідки забруднення, пропонують рішення;

- «Космічна експедиція» — вивчення фізичних законів, математичних розрахунків та астрономічних явищ у форматі міжпланетної подорожі;
- «Наукова лабораторія майбутнього» — проведення умовних експериментів, аналіз даних і моделювання наукових процесів.

Кожне окреме завдання у такій системі виступає як **логічний епізод сюжету**, а не як ізольована вправа. Це формує у здобувачів освіти відчуття безперервності навчального процесу та поступового просування до фінальної мети, яка часто подається як «розв’язання проблеми», «завершення місії» або «досягнення результату».

Важливою педагогічною перевагою сюжетно-рольового підходу є розвиток **внутрішньої мотивації**, оскільки учні діють не лише заради оцінки, а в межах історії, яка має сенс і логіку. Додатково активізується уява, креативність та здатність до абстрактного мислення, оскільки учні змушені діяти в умовах змодельованої реальності.

2.3. Рольові та командні моделі

Рольові та командні моделі гейміфікації базуються на використанні соціальної взаємодії як ключового механізму навчання. Вони передбачають організацію освітнього процесу таким чином, щоб учні не лише засвоювали навчальний матеріал, а й активно взаємодіяли між собою, виконуючи різні ролі в межах спільної діяльності.

Рольові ігри в освіті дозволяють моделювати реальні або умовні соціальні ситуації, у яких учні беруть на себе певні функції та обов’язки. Це можуть бути ролі науковців, журналістів, експертів, суддів, історичних персонажів або учасників професійних команд. Такий підхід сприяє глибшому розумінню навчального матеріалу через його практичне застосування у змодельованих умовах.

Основними дидактичними можливостями рольових моделей є:

- **формування емпатії та соціального розуміння**, оскільки учні «проживають» різні соціальні ролі;
- **розвиток критичного мислення**, через необхідність прийняття рішень у змодельованих ситуаціях;
- **засвоєння навчального матеріалу через дію**, а не лише через спостереження або слухання;
- **підвищення мотивації**, оскільки рольова участь створює ефект особистої залученості.

Командні моделі є логічним продовженням рольового підходу та передбачають організацію навчання у форматі групової взаємодії. У межах командної діяльності учні виконують різні функції: лідера, аналітика, доповідача, координатора або виконавця завдань. Такий розподіл ролей дозволяє враховувати індивідуальні особливості учнів та розвивати різні компетентності одночасно.

Командна взаємодія формує низку важливих навичок XXI століття, зокрема:

- **співпрацю (collaboration)** — уміння працювати разом для досягнення спільної мети;
- **комунікацію (communication)** — здатність ефективно обмінюватися інформацією;
- **відповідальність** — усвідомлення власного внеску у спільний результат;
- **лідерство** — уміння організовувати діяльність групи та приймати рішення;
- **конфлікт-менеджмент** — навички вирішення суперечливих ситуацій у команді.

З педагогічної точки зору важливо, щоб командні моделі були добре структуровані та супроводжувалися чіткими правилами взаємодії. Це дозволяє уникнути ситуацій нерівномірного розподілу навантаження або домінування окремих учасників. Ефективна командна гейміфікація передбачає наявність

спільної мети, зрозумілих критеріїв оцінювання та регулярного зворотного зв'язку.

Таким чином, рольові та командні моделі гейміфікації є потужним інструментом розвитку соціальних, когнітивних та емоційних компетентностей, оскільки поєднують навчальний зміст із реалістичною взаємодією та практичним досвідом діяльності.

3. ПРАКТИЧНЕ ВПРОВАДЖЕННЯ ГЕЙМІФІКАЦІЇ В ОСВІТІ

3.1. Гейміфікація на уроках

Практичне впровадження гейміфікації в освітній процес передбачає інтеграцію ігрових механік у структуру уроку без зміни його дидактичної сутності. Гейміфікація може бути застосована в будь-якому навчальному предметі, незалежно від віку учнів або рівня складності матеріалу. Основною умовою її ефективності є методично обґрунтоване поєднання навчального змісту з ігровими елементами.

У гейміфікованому уроці навчальні завдання подаються як **рівні, місії або виклики**, що поступово ускладнюються. Це дозволяє реалізувати принцип поступового нарощування складності, підтримувати мотивацію учнів і забезпечувати систематичне повторення навчального матеріалу.

У різних предметних галузях гейміфікація може набувати специфічних форм:

Математика.

Гейміфікація в математиці найчастіше реалізується через систему рівнів складності. Учні послідовно проходять «етапи», розв'язуючи задачі від базового до підвищеного рівня. Наприклад, перший рівень може включати прості арифметичні дії, другий — задачі на логіку, третій — комплексні прикладні задачі. Такий підхід формує відчуття прогресу та знижує страх перед складними завданнями.

Історія.

У курсі історії ефективною є рольово-сюжетна гейміфікація. Учні можуть

виступати у ролі історичних персонажів, дипломатів або учасників подій певної епохи. Вони приймають рішення від імені цих персонажів, аналізують наслідки історичних подій і моделюють альтернативні сценарії розвитку. Це сприяє глибшому розумінню причинно-наслідкових зв'язків та розвитку історичного мислення.

Біологія.

У біології гейміфікація часто реалізується через формат дослідницьких місій. Наприклад, «Місія дослідника» може включати аналіз екосистем, визначення взаємозв'язків між живими організмами, моделювання екологічних процесів або вирішення проблем забруднення довкілля. Такий підхід формує дослідницькі навички та екологічне мислення.

Іноземні мови.

У навчанні мов рівні володіння мовою можуть бути представлені як ігрові етапи (A1–C1). Учні «просуваються» від одного рівня до іншого, виконуючи мовні завдання: читання, аудіювання, говоріння та письмо. Додатково можуть використовуватися квести, діалоги та симуляції реальних комунікативних ситуацій.

Таким чином, гейміфікація на уроках забезпечує інтеграцію навчального змісту з діяльнісним підходом, підвищує залученість учнів і сприяє більш глибокому засвоєнню знань.

3.2. Цифрові інструменти гейміфікації

Сучасні цифрові технології значно розширюють можливості впровадження гейміфікації в освітній процес. Вони дозволяють автоматизувати оцінювання, створювати інтерактивні завдання, забезпечувати миттєвий зворотний зв'язок та формувати персоналізоване навчальне середовище.

Серед найпоширеніших цифрових інструментів гейміфікації можна виділити:

Kahoot! — платформа для створення інтерактивних вікторин у форматі змагання. Вона дозволяє швидко перевіряти знання, активізувати увагу учнів та створювати елемент конкуренції в навчанні.

Quizizz — інструмент для створення тестів і завдань з елементами гри. На відміну від Kahoot!, він дозволяє виконувати завдання у власному темпі, що робить його більш гнучким у використанні.

Wordwall — платформа для створення дидактичних ігор, вправ на відповідність, сортування, вікторин та інтерактивних завдань. Вона широко використовується для закріплення навчального матеріалу.

Classcraft — повноцінна гейміфікована система управління класом, у якій учні отримують ролі персонажів, бали досвіду, виконують «квести» та взаємодіють у межах ігрового світу. Це один із найбільш комплексних інструментів гейміфікації.

Google Classroom — хоча не є суто гейміфікованою платформою, може ефективно використовуватися для організації навчального процесу з елементами гейміфікації через систему балів, завдань, рівнів та зворотного зв'язку.

Застосування цифрових інструментів дозволяє зробити гейміфікацію більш системною, масштабованою та доступною, а також сприяє розвитку цифрової компетентності учнів і педагогів.

3.3. Оцінювання в умовах гейміфікації

Оцінювання в гейміфікованому освітньому середовищі суттєво відрізняється від традиційної системи контролю знань. Воно стає більш динамічним, безперервним і орієнтованим на розвиток учня, а не лише на фіксацію результату.

Однією з ключових характеристик є **накопичувальна система балів**, яка дозволяє враховувати різні види навчальної діяльності. Учні отримують бали не лише за правильні відповіді, а й за активність, участь у дискусіях,

командну роботу, творчі завдання та додаткові ініціативи. Це забезпечує більш справедливе та багатовимірне оцінювання.

Другим важливим елементом є **рівнева модель розвитку**, яка відображає поступове зростання компетентностей учня. Перехід між рівнями (наприклад, «початковий», «середній», «високий») дозволяє візуалізувати навчальний прогрес і формує у здобувача освіти відчуття досягнення.

Особливе місце займає **формувальне оцінювання**, яке передбачає постійний зворотний зв'язок у процесі навчання. Учень отримує не лише кінцеву оцінку, а й рекомендації щодо покращення результатів, що сприяє розвитку саморефлексії та навчальної автономії.

Також у гейміфікованій системі широко використовується **портфоліо досягнень**, яке може містити результати проєктів, виконані завдання, отримані бейджі, сертифікати та інші форми фіксації навчального прогресу. Це дозволяє комплексно оцінювати розвиток учня протягом тривалого часу.

Застосування гейміфікованого оцінювання сприяє зниженню навчального стресу, оскільки акцент зміщується з одноразового контролю на поступовий розвиток. Учні сприймають оцінювання не як загрозу, а як інструмент прогресу, що підсилює їхню мотивацію до навчання та формує більш позитивне ставлення до освітнього процесу.

4. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ГЕЙМІФІКОВАНОМУ НАВЧАННІ

4.1. VR та AR у гейміфікації

Технології **віртуальної реальності (VR)** та **доповненої реальності (AR)** є одним із найбільш перспективних напрямів розвитку сучасної освіти, оскільки вони забезпечують максимальний рівень занурення учня в навчальне середовище. У поєднанні з гейміфікацією ці технології дозволяють створювати повністю інтерактивні навчальні сценарії, які моделюють реальні або уявні ситуації.

Віртуальна реальність (VR) створює повністю штучне цифрове середовище, у якому учень може взаємодіяти з об'єктами, виконувати завдання та проходити навчальні «місії». У гейміфікованому контексті VR дозволяє реалізувати складні сюжетні сценарії, наприклад:

- віртуальні наукові лабораторії, де учні проводять експерименти без ризику для безпеки;
- симуляції історичних подій, у яких учні «потрапляють» у певну епоху;
- професійні тренажери (медицина, інженерія, екологія).

Такі середовища значно підвищують рівень залученості, оскільки учень не лише уявляє навчальну ситуацію, а фактично «перебуває всередині» неї.

Доповнена реальність (AR), на відміну від VR, накладає цифрові об'єкти на реальний світ, що дозволяє поєднувати традиційне навчальне середовище з інтерактивними елементами. Наприклад, через мобільні пристрої учні можуть:

- бачити 3D-моделі біологічних організмів;
- досліджувати будову планет або молекул;
- взаємодіяти з віртуальними підказками під час виконання завдань.

У гейміфікації AR часто використовується для створення **просторових квестів**, де учні виконують завдання, переміщуючись класом або навчальним простором, відкриваючи «віртуальні підказки» та «рівні».

З педагогічної точки зору VR та AR сприяють розвитку:

- просторового мислення;
- практичних навичок;
- дослідницької компетентності;
- емоційного залучення до навчального процесу.

4.2. Штучний інтелект у гейміфікації

Штучний інтелект (ШІ) є ключовою інноваційною технологією, яка суттєво розширює можливості гейміфікованого навчання, переходячи від універсальних моделей до повністю персоналізованих освітніх траєкторій.

Однією з основних функцій ШІ є **адаптація складності завдань**. Системи, що базуються на алгоритмах машинного навчання, аналізують відповіді учня, визначають рівень його підготовки та автоматично підбирають оптимальний рівень складності. Це дозволяє уникнути як перевантаження складними завданнями, так і втрати інтересу через надмірну простоту матеріалу.

У контексті гейміфікації ШІ активно використовується для **створення персоналізованих квестів і навчальних сценаріїв**. Кожен учень може отримувати унікальний «ігровий маршрут», який враховує його інтереси, темп навчання та рівень компетентностей. Наприклад, один учень може проходити «науковий квест», інший — «історичну місію», але з однаковими навчальними цілями.

Ще одним важливим напрямом є **автоматичний зворотний зв'язок**. ШІ може не лише перевіряти правильність відповідей, а й пояснювати помилки, пропонувати підказки та рекомендувати додаткові ресурси. Це наближає навчальний процес до індивідуального тьюторства.

Також ШІ використовується для **аналізу прогресу учня**. Системи відстежують:

- динаміку навчальних досягнень;
- рівень активності;
- типові помилки;
- швидкість засвоєння матеріалу.

На основі цих даних формуються аналітичні звіти, які дозволяють педагогу коригувати навчальний процес та підвищувати його ефективність.

У гейміфікованому середовищі ІІІ може виконувати роль **віртуального «гейм-мастера»**, який керує сюжетом, пропонує завдання, змінює сценарій відповідно до дій учнів і підтримує динаміку навчальної «гри».

4.3. Адаптивні системи навчання

Адаптивні системи навчання є технологічною основою персоналізованої освіти, яка автоматично підлаштовує навчальний контент під індивідуальні особливості здобувача освіти. У поєднанні з гейміфікацією такі системи формують динамічне навчальне середовище, що постійно змінюється відповідно до прогресу учня.

Основним принципом роботи адаптивних систем є **безперервний моніторинг навчальної діяльності**. Система збирає дані про результати виконання завдань, час відповіді, кількість помилок та рівень складності матеріалу, з яким учень може ефективно працювати.

На основі цього відбувається автоматична зміна навчального контенту відповідно до:

- **рівня знань учня** — система визначає, які теми вже засвоєні, а які потребують повторення або додаткового опрацювання;
- **швидкості засвоєння матеріалу** — учні з різним темпом навчання отримують різні траєкторії проходження «рівнів»;
- **результатів попередніх завдань** — складність наступних завдань автоматично коригується залежно від успішності виконання попередніх.

У гейміфікованому контексті адаптивні системи дозволяють створювати **індивідуальні ігрові траєкторії**, де кожен учень проходить власний шлях розвитку. Це забезпечує відчуття унікальності навчального досвіду та підвищує мотивацію, оскільки завдання завжди відповідають актуальному рівню складності.

Крім того, адаптивні системи сприяють формуванню **ситуації «оптимального виклику»**, коли завдання є достатньо складними, щоб бути цікавими, але водночас посильними для виконання. Саме цей баланс є

критичним для підтримання високого рівня залученості та уникнення втрати інтересу.

Таким чином, VR/AR, штучний інтелект та адаптивні системи утворюють технологічну основу сучасної гейміфікованої освіти, забезпечуючи її персоналізацію, інтерактивність та високий рівень залучення здобувачів освіти.

5. МЕТОДИКА РОЗРОБКИ ГЕЙМІФІКОВАНОГО УРОКУ

Методика розробки гейміфікованого уроку передбачає цілісне педагогічне проєктування навчального заняття як **ігрового сценарію**, що поєднує дидактичні цілі з елементами ігрового дизайну. Такий урок не є просто набором вправ з доданими «ігровими елементами», а виступає структурованою системою, у якій кожен етап має логічне місце в загальній сюжетній лінії та спрямований на досягнення конкретних навчальних результатів.

Проєктування гейміфікованого уроку базується на принципах:

- **цільової визначеності** (чітко сформульовані навчальні результати);
- **сюжетної інтеграції** (об'єднання завдань у єдину історію);
- **поступового ускладнення** (від простих до складних завдань);
- **активної участі учнів** (учень як суб'єкт навчання);
- **миттєвого зворотного зв'язку**;
- **емоційної залученості**.

Структура гейміфікованого уроку

1. Вступ (сюжетна експозиція)

Перший етап уроку виконує функцію занурення учнів у навчальний контекст. На цьому етапі створюється **сюжетна рамка**, яка визначає логіку подальших дій. Учитель виступає як «майстер гри» або «координатор місії», який ознайомлює учнів із ситуацією, проблемою або завданням.

Сюжетна експозиція повинна:

- викликати інтерес і емоційне залучення;
- створити проблемну ситуацію;
- визначити роль учнів (дослідники, експерти, рятувальники тощо);
- окреслити кінцеву мету.

Саме на цьому етапі формується **навчальна мотивація через контекст**, а не через зовнішній примус.

2. Мотиваційний блок (правила та механіка гри)

На цьому етапі учні отримують чітке пояснення правил взаємодії в межах гейміфікованого уроку. Це включає:

- систему балів або умовних винагород;
- критерії успішного виконання завдань;
- правила роботи в командах;
- умови переходу між «рівнями» або «місіями».

Важливо, щоб правила були простими, прозорими та зрозумілими. Надмірна складність на цьому етапі може знизити мотивацію та викликати когнітивне перевантаження.

Мотиваційний блок виконує функцію **структурування ігрового середовища**, забезпечуючи учням відчуття безпеки та зрозумілості процесу.

3. Ігрові завдання (рівні або місії)

Цей етап є центральним у структурі гейміфікованого уроку. Навчальний матеріал подається у вигляді серії **послідовних завдань-місій**, кожна з яких відповідає певному рівню складності або етапу сюжету.

Особливості цього етапу:

- завдання мають бути логічно пов'язані між собою;
- кожне завдання виконує окрему дидактичну функцію;
- передбачено поступове ускладнення;
- учні активно взаємодіють між собою або з цифровими ресурсами.

Форми завдань можуть включати:

- аналітичні задачі;
- дослідницькі кейси;
- рольові ситуації;
- практичні вправи;
- командні проєкти.

Саме на цьому етапі реалізується основна навчальна діяльність, а ігрова форма виступає як механізм її організації.

4. Зворотний зв'язок (feedback)

Зворотний зв'язок у гейміфікованому уроці має бути **швидким, регулярним і зрозумілим**. Він може бути як формальним (бали, рівні, оцінки), так і якісним (усні коментарі, підказки, рекомендації).

Його функції:

- корекція помилок у процесі навчання;
- підтримка мотивації;
- інформування про рівень прогресу;
- підсилення навчальної поведінки.

Особливістю гейміфікованого підходу є те, що зворотний зв'язок надається **постійно, а не лише в кінці уроку**, що забезпечує динамічність навчального процесу.

5. Фінал (досягнення мети)

Фінальний етап уроку передбачає завершення сюжетної лінії та досягнення поставленої «місії». Це може бути:

- вирішення проблеми;
- «врятування ситуації»;
- завершення експедиції;
- досягнення спільного результату.

Фінал виконує важливу психологічну функцію — формує **відчуття завершеності та успіху**, що підсилює внутрішню мотивацію та закріплює позитивний досвід навчання.

6. Рефлексія (усвідомлення досвіду)

Рефлексія є обов'язковим елементом гейміфікованого уроку, оскільки дозволяє перевести ігровий досвід у площину усвідомленого навчання. На цьому етапі учні аналізують:

- що вони дізналися;
- які труднощі виникали;
- як вони їх подолали;
- які навички були сформовані.

Рефлексія може здійснюватися у різних формах:

- усне обговорення;
- анкетування;
- «щоденник гравця»;
- самооцінювання.

Її головна мета — **інтеграція ігрового досвіду в реальні навчальні результати**.

Приклад гейміфікованого уроку

Тема: «Зміна клімату»

Сюжет: «Екологічна катастрофа на планеті»

Сюжетна

ситуація:

Учні отримують повідомлення про критичне погіршення екологічної ситуації на планеті. Вони виступають у ролі міжнародної команди науковців і експертів, які повинні розробити план порятунку екосистем.

Ігрові завдання:

- аналіз реальних або змодельованих кліматичних даних;

- розв'язання екологічних і математичних задач (розрахунок викидів, ресурсів тощо);
- робота в групах над прийняттям стратегічних рішень;
- моделювання наслідків різних сценаріїв розвитку подій.

Фінал:

Учні презентують спільне рішення, яке дозволяє «відновити баланс планети» або мінімізувати наслідки катастрофи.

Рефлексія:

Обговорення того, як людські дії впливають на клімат, які рішення були найефективнішими та як отримані знання можна застосувати в реальному житті.

Таким чином, методика розробки гейміфікованого уроку забезпечує системне поєднання дидактики, психології та ігрового дизайну, створюючи цілісне навчальне середовище, орієнтоване на активну участь, мотивацію та глибоке засвоєння знань.

6. ПЕРЕВАГИ ТА ОБМЕЖЕННЯ ГЕЙМІФІКАЦІЇ

Гейміфікація як педагогічна технологія має складну багатовимірну природу, оскільки поєднує дидактичні, психологічні та технологічні аспекти навчання. Її впровадження в освітній процес супроводжується як значними перевагами, так і певними обмеженнями, які необхідно враховувати для забезпечення ефективності навчання.

Переваги гейміфікації

1. Підвищення мотивації до навчання

Однією з ключових переваг гейміфікації є суттєве зростання навчальної мотивації. Завдяки використанню ігрових елементів (бали, рівні, досягнення, сюжет) учні сприймають навчання як більш цікаву та значущу діяльність. Це особливо важливо в умовах зниження традиційної навчальної мотивації у сучасних школярів.

Гейміфікація активізує як внутрішню, так і зовнішню мотивацію, створюючи ситуацію постійного залучення до навчального процесу.

2. Активна участь учнів у навчанні

Гейміфіковане середовище змінює роль учня з пасивного спостерігача на активного учасника освітнього процесу. Учні виконують завдання, приймають рішення, взаємодіють у командах, досліджують проблемні ситуації та впливають на результат навчального «сценарію».

Це сприяє розвитку суб'єктності учня та формуванню відповідальності за власний навчальний результат.

3. Розвиток ключових компетентностей

Гейміфікація сприяє формуванню широкого спектра компетентностей, зокрема:

- критичного та аналітичного мислення;
- креативності та здатності до інновацій;
- комунікативних навичок;
- уміння працювати в команді;
- навичок прийняття рішень у нестандартних ситуаціях.

Таким чином, вона відповідає компетентнісному підходу сучасної освіти.

4. Зниження навчального стресу

Однією з найбільш значущих психологічних переваг гейміфікації є **зниження рівня навчального стресу та тривожності**, які традиційно супроводжують оцінювання, контрольні роботи та ситуації перевірки знань. У класичній системі навчання оцінка часто сприймається учнями як фактор зовнішнього тиску, що може викликати страх помилки, невпевненість у власних можливостях та уникання складних завдань.

Гейміфіковане навчальне середовище змінює цю психологічну модель, переводячи акцент із «контролю результату» на **процес навчання і поступовий розвиток**. Учень у такій системі не стикається з одноразовою «оцінкою-вердиктом», а отримує серію невеликих, безпечних зворотних сигналів (бали, рівні, підказки, досягнення), які формують відчуття поступового прогресу. Це суттєво знижує емоційне навантаження.

Важливим чинником є те, що в гейміфікації **помилка перестає бути негативним фінальним результатом**. Вона розглядається як природний елемент навчального процесу, подібно до того, як у грі гравець може повторювати спроби, поки не досягне успіху. Такий підхід формує у здобувачів освіти установку на розвиток (*growth mindset*), коли помилки сприймаються як джерело навчання, а не як ознака невдачі.

З психологічної точки зору це сприяє зниженню рівня **навчальної тривожності**, яка часто проявляється у вигляді страху відповіді біля дошки, хвилювання під час тестування або уникання активної участі в уроці. Гейміфікація створює більш «м'яке» середовище оцінювання, де учень може пробувати, помилятися та коригувати свої дії без страху отримати різко негативну оцінку.

Окреме значення має **ефект поступового досягнення успіху**. Коли навчальний процес поділений на невеликі етапи (рівні, місії, завдання), кожен із яких є досяжним, учень частіше переживає досвід успіху. Це формує позитивне емоційне підкріплення та знижує внутрішній опір до складних навчальних завдань. У результаті навіть складний матеріал сприймається як послідовність керованих кроків, а не як «неподоланна проблема».

Крім того, гейміфікація сприяє створенню **безпечного освітнього середовища**, в якому зменшується страх негативної оцінки з боку вчителя або однолітків. У багатьох гейміфікованих моделях акцент переноситься з індивідуального покарання за помилки на командну взаємодію або особистий прогрес. Це знижує соціальний тиск і сприяє більш вільному вираженню думок.

Зниження навчального стресу також безпосередньо пов'язане з підвищенням **готовності до експериментування та дослідницької активності**. Учні, які не бояться помилитися, частіше пропонують нестандартні рішення, пробують різні підходи до виконання завдань і активно включаються у проблемне навчання. Це особливо важливо для розвитку критичного мислення та творчих здібностей.

Таким чином, гейміфікація виконує не лише мотиваційну функцію, а й важливу **психологічно-захисну функцію**, яка зменшує негативний вплив стресових факторів навчання та сприяє формуванню позитивного, стабільного та безпечного освітнього середовища.

Обмеження гейміфікації

1. Ризик надмірної ігровізації (over-gamification)

Одним із ключових методичних ризиків гейміфікації в освіті є явище надмірної ігровізації (over-gamification), коли ігрові елементи починають домінувати над навчальним змістом і витісняють його дидактичну сутність. У такому випадку гейміфікація перестає бути інструментом підсилення навчання і перетворюється на самоціль, що може негативно впливати на якість засвоєння знань.

Суть цього ризику полягає в тому, що учні поступово зміщують фокус своєї уваги з освітньої мети на ігрові механіки — бали, рейтинги, рівні, бейджі або швидкість проходження завдань. Вони починають орієнтуватися не на глибоке розуміння матеріалу, а на досягнення формальних показників успішності в межах ігрової системи. У результаті може виникати поверхневе засвоєння знань без їхнього усвідомленого розуміння та практичного застосування.

З педагогічної точки зору це проявляється у так званій підміні навчальної мотивації ігровою мотивацією. Учень виконує завдання не тому, що розуміє їхню змістову цінність, а тому що хоче отримати більше балів або

швидше перейти на наступний рівень. Така зовнішня мотивація є нестійкою і може втрачатися після зникнення ігрових стимулів.

Окрему проблему становить спрощення навчального змісту задля «ігрової зручності». У прагненні зробити урок більш динамічним і захопливим педагог може зменшувати рівень складності завдань або надмірно фрагментувати навчальний матеріал. Це призводить до втрати системності знань і зниження їхньої глибини.

Також надмірна ігровізація може спричиняти когнітивне перевантаження, коли учні змушені одночасно відстежувати сюжет, правила гри, систему балів і навчальний зміст. У такій ситуації частина когнітивних ресурсів витрачається не на осмислення матеріалу, а на орієнтацію в ігровій структурі.

З психологічного погляду існує ризик формування залежності від зовнішніх стимулів. Учні можуть звикати до постійного отримання винагород і втрачати здатність до самостійної навчальної мотивації без ігрових підкріплень. Це особливо небажано у довгостроковій освітній перспективі.

Для уникнення цього ризику важливо дотримуватися принципу балансу між грою та змістом. Ігрові елементи повинні виконувати допоміжну функцію, підсилюючи навчальні цілі, а не замінюючи їх. Ефективна гейміфікація завжди зберігає пріоритет дидактичного змісту над ігровою формою.

Отже, надмірна ігровізація є суттєвим методичним викликом, який потребує усвідомленого педагогічного контролю та чіткого проєктування гейміфікованого навчального середовища.

2. Можливе відволікання від навчального змісту

Ще одним із суттєвих ризиків упровадження гейміфікації в освітній процес є **відволікання уваги учнів від навчального змісту на ігрову форму**. Ігрові елементи, особливо ті, що є візуально яскравими, динамічними та

емоційно насиченими, можуть мимоволі ставати центральним об'єктом уваги, витісняючи дидактичну складову уроку на другий план.

У психологічному аспекті це пояснюється особливостями **довільної та мимовільної уваги**. Ігрові стимули (анімації, звукові ефекти, змагання, таймери, рейтинги) активно залучають мимовільну увагу, яка швидко реагує на новизну та емоційні подразники. Водночас навчальний зміст часто потребує зосередженості, аналітичного мислення та тривалішої концентрації. Якщо баланс між цими компонентами порушується, учні можуть «занурюватися» в ігрову оболонку, не приділяючи достатньої уваги змістовному наповненню завдань.

Особливо цей ризик проявляється у випадках, коли ігрова механіка є надто складною або надмірно захопливою. Тоді учні починають сприймати урок як гру в буквальному сенсі, де головною метою є не засвоєння знань, а виконання ігрових дій — набір балів, проходження рівнів, перемога в змаганні або відкриття нових елементів. У такій ситуації навчальний компонент може поступово втрачати свою провідну роль.

З дидактичної точки зору це призводить до **поверхневого засвоєння знань**, коли учні добре орієнтуються в правилах гри, але недостатньо розуміють зміст навчального матеріалу. Вони можуть успішно виконувати завдання за аналогією або за підказками системи, але мати труднощі з поясненням причинно-наслідкових зв'язків або застосуванням знань у нових ситуаціях.

Ще одним аспектом є **розрив між формою та змістом навчання**. Якщо ігрові елементи не органічно інтегровані в дидактичну структуру уроку, вони стають зовнішнім «декором», який не підтримує навчальну мету. У такому випадку учні сприймають гру як окрему діяльність, не пов'язану з реальним засвоєнням знань.

Також слід враховувати індивідуальні особливості учнів. Частина з них може бути більш чутливою до ігрових стимулів і швидше втрачати фокус на навчальному завданні, тоді як інші, навпаки, здатні ефективно поєднувати гру

та навчання. Це створює виклик для диференційованого підходу в організації гейміфікованого навчання.

Для мінімізації цього ризику педагог має забезпечити чітке **структурування навчальних цілей**, постійне підкреслення зв'язку між ігровими діями та навчальним змістом, а також використовувати ігрові елементи як засіб, а не як самоціль. Особливо важливим є регулярне повернення учнів до рефлексії, яка допомагає усвідомити, що саме вони вивчили в процесі гри.

Таким чином, відволікання від навчального змісту є одним із ключових викликів гейміфікації, який потребує методично виваженого підходу до проєктування ігрового середовища та постійного педагогічного супроводу.

3. Потреба у високій підготовці вчителя

Ефективне впровадження гейміфікації в освітній процес є складним педагогічним завданням, яке вимагає від учителя значно ширшого спектра професійних компетентностей, ніж у межах традиційної організації уроку. Гейміфікація передбачає не лише зміну форм подачі матеріалу, а й глибоке переосмислення структури навчального заняття, ролі вчителя та способів взаємодії з учнями.

У цьому контексті педагог виступає не лише як джерело знань, а як дизайнер навчального середовища, який проєктує освітній сценарій, моделює навчальні ситуації та керує процесом «ігрового навчання». Саме тому рівень його професійної підготовки безпосередньо визначає якість і ефективність гейміфікованого уроку.

Однією з ключових вимог є наявність методичної компетентності, яка передбачає вміння інтегрувати ігрові елементи в дидактичну структуру уроку без втрати його навчальної цінності. Учитель має чітко розуміти навчальні цілі, очікувані результати та способи їх досягнення через гейміфіковані

механіки. Без цього існує ризик формального використання ігрових елементів, які не впливають на якість навчання.

Не менш важливим є знання принципів ігрового дизайну (game design). Це включає розуміння таких категорій, як мотиваційні цикли, система винагород, баланс складності, прогресія завдань, сюжетна структура та механіки залучення. Учитель повинен уміти створювати логічно вибудовані ігрові сценарії, у яких кожен елемент виконує певну педагогічну функцію.

Суттєвою складовою є також уміння проєктувати навчальні сценарії. Гейміфікований урок потребує детального планування: визначення сюжету, ролей учнів, системи балів або рівнів, послідовності завдань, точок зворотного зв'язку та фінальної мети. Це фактично наближає роботу педагога до діяльності сценариста або освітнього дизайнера.

Окрему роль відіграє володіння цифровими інструментами, які забезпечують технічну реалізацію гейміфікації. Сучасні платформи, застосунки та онлайн-сервіси дозволяють створювати інтерактивні завдання, автоматизувати оцінювання, організовувати змагання та відстежувати прогрес учнів. Без базових цифрових навичок реалізація гейміфікації значно ускладнюється або стає неможливою в повному обсязі.

Водночас недостатній рівень підготовки педагога може призвести до формалізації гейміфікації, коли ігрові елементи додаються поверхово, без глибокого методичного обґрунтування. У такому випадку урок може втратити як дидактичну ефективність, так і мотиваційний потенціал, перетворившись на набір розрізнених інтерактивних вправ.

Таким чином, гейміфікація висуває підвищені вимоги до професійної компетентності вчителя та потребує системного підходу до його підготовки, включаючи методичний, психологічний та технологічний компоненти.

4. Нерівний рівень залучення учнів

Одним із важливих обмежень гейміфікації в освітньому процесі є **нерівномірність залучення учнів до ігрової діяльності**, що зумовлена індивідуальними психологічними, когнітивними та мотиваційними особливостями. Учні відрізняються за типами мотивації, рівнем комунікативної активності, ставленням до змагання, а також готовністю до публічної взаємодії в навчальному середовищі.

У межах гейміфікованих моделей, особливо тих, що базуються на **змагальних елементах (рейтинги, бали, лідерборди)**, частина учнів може демонструвати високу активність і зацікавленість. Вони отримують задоволення від змагання, швидкого зворотного зв'язку та можливості порівнювати власні результати з результатами однолітків. Для таких учнів гейміфікація стає потужним мотиваційним чинником.

Водночас інша група учнів може відчувати **психологічний дискомфорт або зниження мотивації**. Це характерно для тих, хто має інтровертований тип особистості, підвищену тривожність або негативний досвід змагань. Для них публічне порівняння результатів або постійне ранжування може створювати додатковий стрес, знижувати впевненість у власних силах і навіть призводити до уникання участі в навчальній діяльності.

Також варто враховувати, що різні учні мають різні **когнітивні стилі навчання**. Одні краще працюють у швидкому темпі та конкурентному середовищі, інші потребують більше часу для осмислення матеріалу та віддають перевагу індивідуальній роботі. Якщо гейміфікація побудована переважно на швидкості або змаганні, це може створювати нерівні умови для досягнення успіху.

Ще одним аспектом є **нерівність соціальної активності** в групових формах роботи. У командних гейміфікованих завданнях більш активні учні можуть домінувати в процесі прийняття рішень, тоді як менш упевнені учасники залишаються на периферії взаємодії. Це знижує ефективність командної роботи та обмежує розвиток усіх учасників групи.

Для подолання цього обмеження педагог має забезпечити **диференційований підхід до організації гейміфікованого навчання**. Це передбачає поєднання індивідуальних і групових завдань, використання різних типів ігрових механік (не лише змагальних, а й кооперативних), а також створення безпечного середовища, у якому кожен учень може брати участь у власному темпі.

Важливим є також використання **незмагальних моделей гейміфікації**, де акцент робиться не на порівнянні результатів, а на індивідуальному прогресі учня. Це дозволяє зменшити психологічний тиск і забезпечити більш рівні можливості для всіх здобувачів освіти.

Таким чином, нерівний рівень залучення учнів є суттєвим викликом гейміфікованого навчання, який потребує уважного педагогічного планування та врахування індивідуальних особливостей кожного учня.

ВИСНОВКИ

Гейміфікація є сучасною інноваційною педагогічною технологією, яка суттєво змінює підходи до організації освітнього процесу, трансформуючи його з традиційно репродуктивної моделі навчання у більш інтерактивну, діяльнісну та особистісно орієнтовану систему. Вона ґрунтується на поєднанні досягнень педагогіки, психології, теорії мотивації та цифрових технологій, що дозволяє створювати якісно нове освітнє середовище.

У процесі впровадження гейміфікації навчальна діяльність набуває більш структурованого та логічно організованого характеру, оскільки матеріал подається через систему завдань, місій, рівнів і сценаріїв. Це сприяє кращому розумінню навчального змісту, підвищенню залученості учнів та формуванню стійкої позитивної мотивації до навчання. Учні не лише засвоюють знання, а й активно взаємодіють з ними, застосовують у практичних ситуаціях та отримують миттєвий зворотний зв'язок щодо власного прогресу.

Особливо важливим результатом використання гейміфікації є розвиток ключових компетентностей, необхідних для навчання та життя в умовах

сучасного суспільства. До них належать критичне мислення, креативність, уміння працювати в команді, комунікативні навички, здатність до прийняття рішень і саморегуляції. Завдяки цьому гейміфікація відповідає компетентнісному підходу сучасної освіти та вимогам Нової української школи.

Водночас ефективність гейміфікованого навчання безпосередньо залежить від професійної компетентності педагога. Учитель має не лише володіти методикою викладання, а й розуміти принципи ігрового дизайну, психологічні механізми мотивації та особливості цифрових інструментів. Лише за умови методично грамотного проєктування навчального процесу гейміфікація виконує свою основну функцію — підсилення навчального змісту, а не його підміну.

Важливим аспектом є також необхідність дотримання балансу між ігровими елементами та дидактичними цілями. Надмірна ігровізація, відволікання на зовнішні стимули або недостатня увага до змістовної складової можуть знижувати ефективність навчання. Окрім того, необхідно враховувати вікові, індивідуальні та психологічні особливості учнів, оскільки рівень їхньої залученості до гейміфікованого середовища може суттєво відрізнятися.

Таким чином, гейміфікація не є універсальним або самодостатнім методом навчання, а виступає потужним інструментом модернізації освіти. За умови науково обґрунтованого та методично виваженого використання вона здатна значно підвищити якість освітнього процесу, ефективність засвоєння знань та рівень навчальної мотивації здобувачів освіти, сприяючи формуванню цілісної, активної та компетентної особистості.

**Дидактичний матеріал для використання на уроках
з різних предметів (підготовлено педагогічними працівниками
навчальних закладів Черкаської області)**

**Бондарчук Наталія Сергіївна,
вчитель історії Єрківського ліцею
імені Героя України В.М.Чорновола
Єрківської селищної ради Черкаської області**

**Притча про Дзвін, Вітер та Камінь
(Про Права Людини)**

У стародавньому місті Гармонії, де вулиці були викладені справедливістю, а дахи покриті миром, жив **Дзвін Істини**. Він не висів на вежі, а стояв на центральній площі, і кожен його удар сповіщав не час, а проголошував **Право** — право кожної людини на Гідність, Свободу та Рівність.

Повз Дзвін щодня проносився **Вітер Змін**. Це був метушливий, нетерплячий дух. Іноді Вітер Змін приносив прохолоду й нові ідеї, а іноді — бурю Нерозуміння й Пилу Забобонів.

Одного разу, Вітер Змін, надто поспішаючи, промчав повз Дзвін і нестримно вдарився об невеликий, але міцний **Камінь Основи**, який лежав біля підніжжя Дзвону.

Вітер обурився:

"Ти, нікчемний Камінь, чому ти лежиш тут? Ти заважаєш моєму руху, моїй Свободі! Я — сильний, я можу обігнути гори, а ти змушуєш мене сповільнюватися. Ти повинен поступитися, бо моя воля важливіша за твоє існування!"

Камінь Основи, хоч і був нерухомий, мав глибокий і спокійний голос.

"Мій друже Вітер, ти плутаєш Волю з **Свавіллям**. Я не заважаю твоєму руху, я лише встановлюю **Межу**. Моє існування тут — це **Право на Безпеку** і

Стабільність для всього міста Гармонії. Якби мене не було, ти б розгойдай Дзвін так сильно, що його удари стали б хаотичними і втратили б своє значення. Або, що гірше, ти б його зруйнував."

На це Вітер відповів:

"Але ж Дзвін постійно каже про **Рівність**! Якщо ми рівні, то моє бажання пройти без перешкод має бути таким же важливим, як твоє бажання лежати тут!"

Тоді Дзвін промовив своїм гучним, резонансним голосом:

"Послухайте, обидва. Я проголошую: **Твоя свобода, Вітре, закінчується там, де починається ніс Каменя. Камінь має Право на Гідність і Безпеку** свого існування. А ти, Вітре, маєш **Право на Свободу Руху**, але з **Обов'язком Поваги** до прав інших. **Рівність** означає, що права кожного є однаково важливими, але **не абсолютними**. Ми живемо у Гармонії лише тоді, коли всі наші права взаємодіють, як ноти, що створюють акорд, а не як інструменти, що заглушують один одного."

Вітер Змін замислився. Він спробував пронестися над Каменем, обійти його збоку і нарешті зрозумів, що його шлях став трохи довшим, але завдяки стійкості Каменя, місто залишилося в мирі.

З того дня Вітер Змін, хоч і був швидким і могутнім, завжди трохи сповільнювався біля Каменя Основи. А кожен удар Дзвону Істини нагадував мешканцям Гармонії:

МОРАЛЬ: Ваші права непорушні, але їхня сила не в тому, щоб перемагати інших, а в тому, щоб захищати кожного.

Ішуніна Світлана Іванівна,
педагог-організатор та вчитель музичного мистецтва та мистецтва
Вороненського ліцею Жашківської міської ради Черкаської області

Притча про Майстрів Часу

У місті, де час протікав по-різному, жили двоє великих майстрів: Старійшина Куб і Юний Футуро.

Старійшина Куб живий у тихій майстерні. Він думав, що істина про світ схована не в тому, як ми його бачимо з першого погляду, а в його сутності. Коли він створював скульптуру птиці, він не просто ліпив крила та дзьоб. Він брав усі можливі ракурси — вид зверху, знизу, збоку, зсередини — розрізав їх на тисячі геометричних шматочків і складав докупі в одне ціле.

Його птиця не літала; він був польотом у стані спокою. Кожен кут і шкірна грань розповідали про безліч миттєвостей одночасно. Люди приходили до нього і казали: "Ми не бачимо птиці, бачимо лише набір трикутників і квадратів". На що Куб відповідав: "Ви бачите лише мить. Я ж показую вам вічність предмета". Він фіксував структуру буття.

Юний Футуро, навпаки, був сповнений невгамовної енергії. Він не міг сидіти на місці. "Світ - це не статика, - вигукував він, - світ - це рух, швидкість, енергія!"

Футуро малював потяги, що мчать так швидко, що їх колеса перетворювалися на розмиті лінії, а дим зливався з обрієм. Його картини були хаотичними, галасливими, сповненими діагональних ліній та яскравих спалахів. Він показував не об'єкт, а *процес* його руху. Люди дивувалися на його полотна і казали: "Ми не бачимо потягу, ми бачимо лише хаос і розмиті смуги". А Футуро відповідав: "Ви бачите лише потяг, я ж показую вам саму швидкість, пульс нової години".

Одного разу до міста прибув мандрівник на ім'я Кубофут. Він був сином обох майстрів, хоча вони про це не знали. Кубофут приніс із собою нове бачення.

Він пішов до Старійшини Куба і взяв його геометричні форми та множинні ракурси. Потім він пішов до Юного Футуро і взяв його динамічні лінії руху та відчуття швидкості.

Кубофут створив картину, яка здивувала всіх. Вона зображала мотоцикліста. Сам мотоцикл був розкладений на чіткі геометричні площини, як вчили Куб, показуючи його структуру з усіх боків. Але ці площини не стояли на місці — вони летіли вперед по спіралі руху, яку додав Футуро.

Це було зображення, яке одночасно показувало *суть* предмета і *енергію* його руху. Це було і буття, і дія.

Притча про кубізм, футуризм та кубофутуризм.

У місті-гавані, де перетиналися всі торговельні шляхи та ідеї, жили троє братів, кожен з яких побачив світ по-своєму.

Старший брат, якого звали **Геометр**, був мудрим та спокійним. Він думав, що зовнішній вигляд промов оманливий. "Щоб зрозуміти корабель, - говорив він, - треба розібрати його на частини". Геометр малював порт, розкладаючи будинки, воду та парусники на прозорі геометричні плоскості, показуючи їх одночасно зсередини, зверху та збоку. Його картини були тихими, вічними, але трохи холодними. Люди вбачали в них лише статичну структуру, а не життя. Він був втіленням **кубізму**.

Середній брат, **Швидкий**, був галасливим, енергійним і завжди поспішав. Він зневажав спокій. "Життя - це рух, шум машин, швидкість!" — вигукував він. Швидкий малював порт під час шторму, концентруючись на динаміці: хвилі перетворювалися на вихори ліній, чайки — на розмиті смуги у польоті, а пароплави випускали дим, який затьмарював усе небо. Його полотна були сповнені хаосу, енергії та прославляли новий промисловий вік. Він був втіленням **футуризму**.

Наймолодший брат, **Синтез**, любивши обох своїх старших братів і бачив істину в кожному з них, але відчував, що чогось бракує. Він слухав

мудрість Геометра про структуру і захоплювався пристрасстю Швидкого до руху.

Одного дня Синтез вирішив створити власну картину головної площі міста.

Він почав, як Геометр: розклав ратушу, ринок і фігури людей на чіткі, прозорі плоскості та кути, щоб показати їх внутрішню суть і форму. Але потім, надихнувшись Швидким, він додавши до цих форм лінії руху, діагональні вихори та спалахи енергії.

Його картина була дивовижною. Ратуша одночасно стояла на місці, розкладена на свої геометричні складові, але й рухалася, вібривала, немов сама будівля танцювала під ритм міста. Люди на площі не просто стояли; вони були зображені як серія перекритих площин, що передавало відчуття натовпу, який рухається вперед у часі.

Це було зображення, яке поєднувало вічну форму з миттєвим рухом. Воно було одночасно структурованим і динамічним, статичним і швидким.

Глядачі зупинялися перед його роботою, вражені. Вони бачили не просто об'єкти, і не просто хаос, а саме *життя* міста — його структуру, що пульсує енергією та швидкістю.

**Янворська Лариса Анатоліївна,
учитель історії, правознавства, громадянської освіти
Єрківського ліцею імені Героя України В.М.Чорновола
Єрківської селищної ради Черкаської області
Притча про Сліпого Мандрівника**

У давні часи жив молодий мандрівник на ім'я Стрімкий. Він ішов Шляхом Життя, а його кроки були швидкими, бо він завжди дивився лише вперед. Його девізом було: «Навіщо мені минуле? Воно вже відбулося і не має стосунку до мого завтра».

Стрімкий щодня минав високу вежу, де жив Старий Вартовий. Цей Вартовий був незвичайним: він не охороняв скарби чи кордони, а лише збирав

і каталогізував усі старі знаки, стерті карти та записки, які залишили покоління мандрівників, що пройшли цим Шляхом раніше. Його бібліотека була повна пилу і мовчазних свідчень минулого, і Стрімкий завжди посміхався зверхньо, вважаючи Вартового марним.

— Що ти робиш тут, у своєму склепі забуття? — запитував Стрімкий. — Я буду нове майбутнє, а ти лише перебираєш старі камені.

— Я готую карту, — завжди відповідав Вартовий, — карту для того дня, коли Шлях зміниться.

Одного разу настала Велика Несподіванка. Вночі пройшов шторм, і на світанку Стрімкий побачив, що Дорога, якою він завжди йшов, зникла. Замість неї був лише заплутаний лабіринт нових стежок, що вели у різні боки. Всі вони виглядали привабливо і обіцяли легкий шлях, але щойно він ступав на одну з них, вона швидко закінчувалася глухим кутом.

Стрімкий заблукав. Він почав панікувати, бо його швидкість і його бажання дивитися лише вперед стали марними. Він ходив колами, витрачаючи сили, і його новаторський підхід нічого не давав.

Знесилений, він нарешті добрався до вежі Вартового.

— О мудрий Вартовий, — благав Стрімкий, — Шлях змінився! Я не знаю, куди йти!

Старий Вартовий мовчки провів його до заваленої полиці, з якої дістав пожовклий, тріснутий сувій — найстарішу карту, що існувала.

— Подивися, Стрімкий, — сказав Вартовий. — Ти бачиш нові стежки, але ця карта пам'ятає три попередні Великі Несподіванки. Усі ці нові стежки — це лише ілюзія, вони завжди з'являються після шторму і завжди ведуть у нікуди. Справжній Шлях лежить через це болото, про яке ти навіть не підозрював, бо він завжди був замаскований. Це — таємний обхід, який знайшли і описали наші предки, коли Дорога зникла вперше.

Стрімкий, здивований, зрозумів, що знання минулого було не просто баластом, а єдиним ключем до справжнього руху вперед. Він узяв стару карту

і, слідуючи мудрості предків, швидко та безпечно пройшов через лабіринт, відновивши свій Шлях.

Мораль притчі: Минуле — це не тягар, а ліхтар і мапа, які допомагають нам не блукати в лабіринтах сьогодення і правильно вибрати дорогу до майбутнього.

**Гук Ірина Анатоліївна,
вчитель англійської мови
Оксанинської філії Бабанського ліцею
Бабанської селищної ради
Уманського району Черкаської області**
Ключ до світу

У далекому місті, серед високих гір, жив хлопчик на ім'я Олексій. Він любив мріяти — про подорожі, друзів з різних країн і великі відкриття. Та був один бар'єр, який заважав йому зрозуміти світ — мови людей за горами.

Одного дня Олексій зустрів старого мудреця, який тримав у руках дивний ключ. Хлопчик здивувався:

— Що це за ключ? Від якого він замка?

Мудрець посміхнувся:

— Це ключ до світу. Він відкриває двері до тисяч сердець, до книжок, до знань і до мрій.

— А як ним користуватись? — запитав хлопчик.
— Його не купиш і не знайдеш у скрині. Його потрібно створити самому — з літер, слів і бажання вчити англійську мову.

Олексій здивувався:

— Англійська? Але ж це лише мова!

— Ні, — відповів мудрець, — це міст між людьми. Той, хто володіє англійською, може спілкуватися з людьми з будь-якої країни, читати наймудріші книги, розуміти пісні, фільми й ідеї, що змінюють світ.

Хлопчик замислився й почав вчитися. Щодня він вивчав кілька нових слів, читав невеликі тексти, слухав пісні англійською.

Минув час, і коли він виріс, то побачив, як багато дверей відкриває його власний “ключ”: він подорожував, знаходив друзів у різних країнах, спілкувався без перекладача й навіть навчав інших.

І тоді Олексій зрозумів слова мудреця: “Кожна мова — це новий світ. Але англійська мова — це міст, що поєднує всі світи разом.”

Мораль притчі:

Англійська мова — не просто шкільний предмет. Вона — ключ, який відкриває двері до спілкування, знань, подорожей і майбутнього. Хто вчить її з серцем — той відкриває для себе цілий світ.

П’ять голосних друзів

Давним-давно, у чарівній країні під назвою **Алфавітія**, жили п’ятеро друзів — **А, І, О, Е та U**. Вони були не простими літерами — кожен мав свій власний голос і настрій. Разом вони створювали мелодію англійської мови.

Коли друзі були веселі й повні енергії, їхні голоси звучали довго й дзвінко.

Тоді: А співав, як у слові *name* — протяжно й гордо;

Е дзвенів, як у *tree* — чисто й світло;

І летів угору, як у *kite* — високо й дзвінко;

О котився м’яко, як у *rose* — округло й тепло;

U звучав, як у *flute* — ніжно, мов музика вітру.

Але коли вони втомлювалися або були засмучені, їхні голоси ставали короткими й швидкими.

Тоді: А говорив, як у *cat* — коротко й різко;

Е — як у *bed* — спокійно, але твердо;

І — як у *sit* — швидко й просто;

О — як у *dog* — глибоко й тепло;

U — як у *sun* — м’яко, немов промінчик ранку.

Одного разу друзі посварилися. Кожен вважав, що саме його голос найважливіший.

“Без мене не буде *apple!*” — крикнув А.

“А без мене не буде *elephant!*” — обурився Е.

“А я — у *ice!*” — гордо вигукнув І.

“І я в *orange!*” — додав О.

“А я — у *umbrella!*” — не залишився осторонь У.

Суперечка тривала, поки не з'явилася мудра літера Y — напівголосна, напівприголосна. Вона лагідно посміхнулася й сказала: “Мої дорогі друзі, кожен із вас — особливий. Іноді ви звучите довго, іноді коротко. Інколи навіть я підміню когось із вас, але лише разом ви творите гармонію. Без вас англійські слова були б бездушними.”

Друзі задумалися. Вони зрозуміли, що кожен голос важливий, а різниця між довгими й короткими звуками — це не суперечка, а музика, яка робить англійську живою та мелодійною.

З того дня п'ять голосних друзів жили в злагоді. Вони подорожували сторінками книжок, допомагаючи дітям читати, говорити й співати англійською.

І кожного разу, коли дитина вимовляла слово правильно, літери раділи десь у країні Алфавітії, тихенько співаючи свій пісенний мотив.

Мораль притчі: Кожен звук у мові має свій характер і настрій. Коли ти вчишся розуміти, як звучать голосні — ти відкриваєш двері до справжньої краси англійських слів.

Шията Ірина Миколаївна,
учитель історії Ірдинського ліцею Білозірської сільської ради

ДЕТЕКТИВНА ІСТОРІЯ

ТАЄМНИЦЯ ЗНИКЛОЇ КАРТИНИ

Ви - детектив, якому необхідно зрозуміти, яка фреска була
намальована на стінах напівзруйнованої будівлі. Уважно
опрацюуйте докази та виписуйте відповіді на ключові питання.

Усі вони разом допоможуть розплутати цю складну справу.

Успіхів!

The image shows a detective case file template on a brown folder background. At the top left, a white card with a blue border is held by a black paperclip. On the left side of the card is a square box containing a cartoon illustration of a detective wearing a hat and holding a magnifying glass, standing behind some green bushes. To the right of this box are four horizontal lines for text entry, preceded by the labels: 'Ім'я детектива', 'Клас', 'Дата', and an empty line. Below the card, on the left, is a tilted white card with a large black question mark in the center. Below the question mark, the text 'Невідома картина' is written. To the right of this card is a rectangular box containing three black fingerprints. In the bottom right corner of the folder, there is a red circular stamp with the words 'CONFIDENTIAL' at the top and bottom, and 'TOP SECRET' in the center, flanked by stars.

Доказ №1

Важлива інформація

Ця фреска була намальована ось у цьому місці, у цій кімнаті. Усі картини, що тут є належать одному автору. Уважно розгляньте картини і напишіть ім'я та прізвище художника.

Художник

Доказ №2

Важлива інформація

Вам потрібно визначити, коли була створена ця фреска. За допомогою підказок знайдіть рік та століття її створення.

Це відбулося у тому ж столітті, що й ...

Захоплення турками
Константинополя

Закінчення Столітньої
війни

Відкриття Христофора
Колумба

Рік завершення створення
фрески - це рік

коли Васко да Гама досяг
Індії

Століття

Рік

Доказ №3

Важлива інформація

Але найважливіше питання, на яке ви маєте знайти відповідь: хто чи що було зображено на фресці.

“

Жанр: сакральне
мистецтво

”

Головна дійова особа

Подія

РАПОРТ ДЕТЕКТИВА

Художник	
Рік та століття створення	
Головна дійова особа	
Подія, якій присвячено фреску	
Назва фрески	

Цікаві факти про фреску:

- ☐
- ☐
- ☐
- ☐
- ☐
- ☐

Оцінка

Притчі для використання на уроках «Культури добросусідства» (5 клас)

Скляренко О.А.,

вчитель зарубіжної літератури,
заступник директора опорного закладу освіти
«Балаклеївський ліцей імені Євгенії Гуглі»
Балаклеївської сільської ради

Урок № 1 «Я підліток/підлітка» (1. Притча про пошуки щастя)

Притча про пошуки щастя

Зібралися якось троє друзів – молодий та запальний Юрко, розважливий та терплячий Микола, і мрійлива та натхненна Олена – і вирішили вирушити на пошуки щастя.

Юрко, сповнений ентузіазму, одразу ж побіг вперед, не озираючись. Він думав, що щастя чекає його десь далеко і його потрібно наздогнати якомога швидше. Він мчав через ліси та поля, не звертаючи уваги на втому чи голод, але з кожним пройденим кілометром його запал згасав, а щастя все не з'являлося на горизонті. Зрештою, знесилений та розчарований, він сів край дороги, не знаючи, куди йти далі.

Микола йшов повільніше та обережніше. Він розумів, що щастя – це не спринт, а довга подорож. Він уважно дивився навколо, насолоджувався красою природи, розмовляв з людьми, яких зустрічав на шляху, і допомагав тим, хто потребував допомоги. Він вірив, що щастя можна знайти в дрібницях, у кожному прожитому дні. І хоча він не бачив перед собою чіткої мети, кожен його крок був наповнений змістом та спокоєм.

Олена йшла, керуючись своїм серцем та інтуїцією. Вона прислухалася до своїх мрій та фантазій, і вони вели її невідомими стежками. Вона малювала в уяві образ свого щастя і вірила, що рано чи пізно зустріне його. Іноді вона зупинялася, щоб помилуватися заходом сонця, зібрати красиву квітку або написати вірш. Її шлях був сповнений натхнення та творчості.

Через деякий час друзі знову зустрілися на перехресті доріг. Юрко був засмучений та розчарований, Микола був спокійний та умиротворений, а Олена сяяла внутрішнім світлом.

– Я так і не знайшов свого щастя, – зітхнув Юрко. – Я біг так швидко, але воно весь час вислизало від мене.

– Можливо, ти шукав його занадто далеко, – лагідно сказав Микола. – І, можливо, ти пропустив його, не помітивши краси навколо. Щастя часто ховається в простих речах, у здатності цінувати момент.

– А я відчуваю, що моє щастя десь зовсім поруч, – усміхнулася Олена. – Мої мрії вели мене, і я зрозуміла, що щастя – це не кінцева точка, а стан душі, спосіб сприймати світ.

Тоді старий мудрець, який сидів під деревом неподалік, промовив:

– Кожен з вас йшов своїм шляхом у пошуках щастя. Юрко хотів досягти його силою, Микола намагався знайти його в процесі, а Олена несла його в своєму серці. Запам'ятайте, щоб досягти мети, і особливо такої невловимої, як щастя, потрібні не лише швидкість, але й терпіння, уважність та віра у свою мрію. Іноді мета вже поруч, потрібно лише зупинитися, озирнутися і побачити її. А іноді сам процес руху до мети робить нас щасливішими.

Мораль притчі: Щоб досягти мети, особливо такої особистої та глибокої, як щастя, важливо не лише прагнути її, але й бути уважним до шляху, цінувати кожен крок та зберігати віру в свою можливість досягти бажаного. Іноді сама подорож до мети є важливішою за кінцевий пункт призначення.

Урок № 1 «Я підліток/підлітка» (2. Притча про пошуки щастя)

Притча про Бурхливу Річку та Міст

Колись давно старий мудрець стояв на березі річки разом зі своїм учнем. Річка, яка зазвичай була спокійною та прозорою, раптом перетворилася на шалений потік: вона несла каміння, виривала з корінням кущі, а вода в ній стала каламутною від піску.

– Подивись на цю річку, – сказав мудрець. – Це душа дитини, яка стає дорослою.

– Але чому вона така руйнівна? – запитав учень. – Хіба не краще було б залишатися тихим і чистим струмком?

Мудрець посміхнувся: – Струмок – це прекрасно, але він може напоїти лише одну галявину. Щоб стати справжнім океаном, вода повинна пройти через вузьку ущелину змін. Те, що ти бачиш зараз – це не злість річки. Це її **сила**, яка шукає нове русло.

Він вказав на великі камені, що перегороджували шлях воді: – Ці камені – це старі правила, дитячі звички та батьківська опіка. Раніше вони захищали річку, але тепер вони стали затісними. Річка мусить розбити їх або обійти, щоб текти далі. Вона каламутна не тому, що брудна, а тому, що підіймає з дна все те, що було приховано, аби перевірити: що з цього справжнє, а що – лише осад.

– А що робити нам, тим, хто стоїть на березі? – занепокоєно спитав юнак.

– У нас є дві помилки, – відповів старець. – Ми можемо спробувати побудувати дамбу, щоб зупинити потік. Але тоді вода або прорве її з катастрофою, або

перетвориться на гниле болото. Або ми можемо кинутися у воду, намагаючись «врятувати» річку від неї самої, і тоді нас просто затягне на дно.

– То яка ж наша роль?

– **Бути міцним мостом.** Підлітку важливо знати, що поки він вирує і шукає себе, над ним є щось незмінне. Міст не сперечається з річкою і не вчить її текти. Він просто дає можливість перейти на інший берег, коли вона втомиться. Він стоїть непохитно, навіть коли бризки летять йому в обличчя.

Головні уроки цієї історії:

- **Бунт – це енергія:** Це ознака того, що особистість росте і їй стає затісно в старих рамках.

- **Тимчасова «каламутність»:** Хаос в думках і словах підлітка – це процес очищення і формування власних цінностей.

- **Роль дорослого:** Не контролювати кожен сплеск, а бути точкою опори («мостом»), яка залишається стабільною, навіть коли навколо шторм.

Урок № 2 «Я і мої особисті кордони»

Притча про особисті кордони

Зібралися якось після школи п'ятеро друзів у затишній кав'ярні. Розмова зайшла про різні шкільні справи, аж раптом Оленка, яка нещодавно прочитала статтю про психологію, запропонувала:

– А давайте поговоримо про особисті кордони. Що це взагалі таке?

Андрій, завжди трохи скептичний, знизав плечима:

– Ну, це ніби твоя територія, куди ти не всіх пускаєш? Як паркан навколо будинку?

– Не зовсім як паркан, – заперечила Марійка, яка була дуже чутливою до емоцій інших. – Це скоріше як невидима лінія. Наприклад, мені не подобається, коли хтось без дозволу бере мої речі. Це порушує мій особистий простір.

– А мене дратує, коли починають розпитувати про мої оцінки, особливо якщо вони не дуже хороші, – додав Сашко, завжди трохи сором'язливий. – Це ніби втручання в мої особисті справи.

– А для мене важливо, щоб поважали мій час, – сказала Софія, дуже організована дівчина. – Коли домовляємося про зустріч, і хтось постійно запізнюється, це показує неповагу до моїх планів. Це теж свого роду порушення кордонів.

Оленка підсумувала:

– Виходить, особисті кордони – це наші відчуття того, що для нас прийнятно, а що ні, у поведінці інших людей. Вони бувають фізичні, як у Марійки, емоційні, як у Сашка, часові, як у Софії, а ще можуть бути пов'язані з нашими думками та переконаннями.

Тут в розмову втрутився випадковий відвідувач кав'ярні, літній чоловік, який сидів неподалік і слухав їхню бесіду.

– Дозвольте мені додати одну історію, діти, – усміхнувся він. – У моєму саду ростуть різні квіти. Кожна з них має свою територію, свій простір для росту. Якщо одна квітка починає занадто сильно розростатися і затінити іншу, та слабне і може загинути. Так само й у стосунках між людьми. Поважаючи особисті кордони одне одного, ми даємо простір для зростання та розвитку кожній особистості.

– А що робити, якщо хтось порушує твої кордони? – запитав Андрій.

– Тоді важливо навчитися їх відстоювати, – відповів чоловік. – Спокійно, але чітко пояснити іншій людині, що вам некомфортно. Це не означає бути агресивним, це означає піклуватися про себе. Уявіть, що ваш сад потребує невеликого парканчика, щоб захистити ніжні квіти від надмірного вітру чи випадкових перехожих. Цей парканчик – ваше вміння говорити "ні" та встановлювати межі.

– А як виражати себе, не порушуючи чужих кордонів? – поцікавилася Марійка.

– Це як у тому ж саду, – пояснив старий. – Кожна квітка має свій колір та аромат, свою унікальну красу. Вона вільно розквітає, не намагаючись стати іншою квіткою. Так само й ви. Виражайте свою унікальність, свої таланти та думки, але робіть це з повагою до того, що інші люди теж є унікальними і мають свій простір. Не нав'язуйте свою думку, не критикуйте без потреби, і пам'ятайте, що ваша свобода закінчується там, де починається свобода іншої людини.

Підлітки задумалися над словами мудрого чоловіка. Вони зрозуміли, що особисті кордони – це не про створення стін між людьми, а про побудову здорових та взаємоповажних стосунків, де кожен має право на свій простір та самовираження.

Мораль притчі: Особисті кордони необхідні для здорових стосунків, як простір потрібен квітам для росту. Вміння поважати чужі кордони та відстоювати свої допомагає будувати взаєморозуміння та гармонію у спілкуванні. Виражайте себе вільно, але пам'ятайте про межі інших людей.

Урок № 3 «Мої сильні сторони та професії сучасного і майбутнього»

Притча про старі та сучасні професії

У одному старовинному місті, де бруківка пам'ятала ще стукіт кінських копит, жили майстри своєї справи. Був там коваль, чиї вироби славилися міцністю та красою на всю округу. Був писар, чиї каліграфічні листи цінувалися на вагу золота. Була ткаля, чиї полотна вирізнялися тонкістю та вишуканістю. Ці професії передавалися з покоління в покоління, і майстерність шліфувалася роками наполегливої праці.

Але час не стояв на місці. З'явилися нові дивовижні машини та пристрої. Ковальська справа почала занепадати, бо заводи виготовляли металеві вироби швидше та дешевше. Писарів замінили друкарські машини, а згодом і комп'ютери. Ткацькі верстати поступилися місцем фабрикам, що виробляли тканини у величезних кількостях.

Багато старих майстрів відчували розгубленість та страх перед невідомим майбутнім. Вони трималися за свої звичні інструменти та методи, вважаючи нові технології тимчасовою примхою. Їхні знання та вміння, колись такі цінні, поступово втрачали свою актуальність.

Однак були й ті, хто зумів побачити в змінах не загрозу, а нові можливості. Син коваля, замість того щоб вперто стукати молотом по залізу, пішов вчитися на інженера. Він використовував свої знання про метал та його властивості, щоб проектувати нові машини для заводів. Дочка писаря не стала сумувати за гусячим пером, а опанувала комп'ютер та стала веб-дизайнеркою, створюючи красиві та функціональні сайти. Онук ткалі не продовжив вручну плести візерунки, а вивчився на програміста, пишучи код для автоматизованих ткацьких верстатів.

Мудрий старійшина міста, який бачив багато змін на своєму віку, сказав: «Професії, як і річка, постійно змінюють свою течію. Те, що було важливим вчора, може стати менш значущим завтра. Щоб бути успішним у майбутньому, недостатньо лише досконало володіти старими навичками. Потрібно бути відкритим до нового, постійно вчитися та адаптуватися до змін. Тож, замість того щоб сумувати за минулим, дивіться вперед. Вивчайте нове, розвивайте свої таланти та будьте готові до того, що завтрашній день принесе нові виклики та нові можливості. Ті, хто зможе адаптуватися та прийняти зміни, знайдуть своє місце під сонцем майбутнього».

Мораль притчі: Світ професій постійно еволюціонує. Для успіху в майбутньому недостатньо лише цінувати та зберігати старі знання. Важливо

бути відкритим до навчання, гнучким, креативним та вміти використовувати сучасні технології. Інвестиції в особистий розвиток та готовність до змін є ключем до процвітання в новому світі.

Сьогодні, щоб забезпечити собі успішне майбутнє, необхідно:

- **Бути гнучким та готовим до змін:** Світ розвивається дуже швидко, і важливо не боятися виходити за межі звичного, освоювати нові інструменти та підходи.

- **Постійно навчатися та розвивати нові навички:** Знання та вміння, актуальні сьогодні, можуть застаріти завтра. Інвестиції в освіту та саморозвиток є ключем до успіху.

- **Розвивати критичне мислення та креативність:** У світі, де багато рутинних завдань автоматизуються, цінуватимуться люди, здатні нестандартно мислити та знаходити нові рішення.

- **Вчитися співпрацювати та комунікувати:** Багато сучасних проєктів вимагають командної роботи та ефективного спілкування.

- **Розуміти технології та вміти їх використовувати:** Незалежно від обраної професії, базові знання в галузі інформаційних технологій ставатимуть все більш важливими.

- **Бути наполегливим та цілеспрямованим:** Навіть опанувавши нові знання, потрібно мати терпіння та наполегливість для досягнення своїх цілей.

рок № 4 «Я і мій час»

Притча про час

У мальовничій долині, де річка Часу несла свої вічні води, розкинулося село. Жителі цього села ставилися до часу по-різному.

Один чоловік, на ім'я Поспішайко, завжди біг наввипередки з часом. Він намагався встигнути зробити якомога більше за одну мить, постійно квапився, нервував і рідко знаходив радість у сьогоденні. Він думав, що лише накопичивши багато зроблених справ, зможе відчувати себе щасливим. Але час вислизав від нього, як пісок крізь пальці, і в кінці дня він відчував лише виснаження та розчарування.

Інша жінка, на ім'я Лінивиця, навпаки, пливла за течією часу, не докладаючи жодних зусиль. Вона відкладала всі важливі справи на потім, вважаючи, що час завжди буде. Дні минали за днями, а її життя залишалося незмінним. Вона мріяла про майбутнє, але нічого не робила для його наближення, і час просто проходив повз неї, не приносячи плодів.

Був у селі й старий мудрець, на ім'я Гармоній. Він ніколи не поспішав, але завжди все встигав. Він ставився до часу з повагою, як до цінного дару. Кожен свій день він починав з усвідомлення важливості моменту «зараз». Він планував свої справи, але залишав місце для спонтанності та насолоди простими речами. Він розумів, що час складається з митей, і кожна з них є важливою. Він вкладав свою енергію в те, що дійсно мало значення, і знаходив час для праці, відпочинку та спілкування з близькими.

Одного разу Поспішайко запитав мудреця: «Як тобі вдається стільки всього встигати і при цьому бути таким спокійним?»

Гармоній усміхнувся і відповів: «Я не намагаюся наздогнати час і не дозволяю йому проходити повз мене. Я живу в ньому, цінуючи кожную мить і використовуючи її мудро».

Лінивиця ж запитала: «Чому моє життя таке безрадісне, хоча я нікуди не поспішаю?»

Мудрець відповів: «Час схожий на річку. Якщо ти не гребеш, тебе просто несе течією. Щоб дістатися до бажаного берега, потрібні зусилля та усвідомлений напрямок».

Мораль притчі: Час – це цінний і невідновлюваний ресурс. Не варто намагатися його наздогнати або ігнорувати його плин. Наймудріший шлях – жити усвідомлено в кожному моменті, цінувати його та використовувати свій час з розумом, знаходячи баланс між діяльністю, відпочинком та насолодою життям. Розуміння різних культурних ставлень до часу допомагає розширити світогляд та бути більш толерантними.

Ставлення до часу в різних культурах:

У різних куточках світу люди ставляться до часу по-різному. У деяких культурах, як, наприклад, у західних індустріальних суспільствах, час часто сприймається як лінійний ресурс, який потрібно ефективно використовувати, планувати та контролювати. Пунктуальність та продуктивність цінуються високо.

В інших культурах, особливо в країнах Сходу або в деяких корінних народах, час може сприйматися більш циклічно або гнучко. Важливішими можуть бути стосунки, терпіння та гармонія з природою, а не жорстке дотримання графіків. Поняття «вчасно» може бути більш відносним.

Наприклад, у деяких латиноамериканських культурах запізнення на зустріч не вважається чимось надзвичайним, оскільки цінуються соціальні зв'язки та спілкування. В японській культурі, навпаки, пунктуальність є ознакою поваги. Розуміння цих культурних відмінностей допомагає нам краще взаємодіяти з людьми з різним світоглядом і усвідомити, що не існує єдиного «правильного»

способу ставитися до часу. Головне – знайти свій власний гармонійний підхід, який приносить користь і задоволення.

Урок № 5 «Сім'я, родичі, рід» (1. Притча про сім'ю)

Притча про сім'ю

У затишному будиночку, обвитому виноградною лозою, жила велика родина. Були там дідусь із бабусею, їхні дорослі діти зі своїми половинками та онуки різного віку. Кожен член сім'ї мав свій характер, свої звички та свої турботи. Іноді між ними виникали непорозуміння, лунали сварки, але завжди їх об'єднувала міцна нитка родинного тепла.

Дідусь Олекса був мудрим і спокійним. Він часто розповідав онукам історії з минулого, навчаючи їх життєвої мудрості. Бабуся Ганна була серцем дому – її пироги з вишнями пахли на всю околицю, а її лагідна усмішка розтоплювала будь-який лід.

Їхні діти, Марія та Іван, мали вже свої сім'ї, але щонеділі обов'язково приїжджали до батьків. Марія була енергійною та завжди готова допомогти, а Іван – розсудливим та майстровитим. Їхні діти, онуки дідуся й бабусі, були різними: галасливі хлопчаки, мрійливі дівчатка, кожен зі своїми захопленнями.

Особливим часом для родини були родинні свята. Різдво завжди відзначали з особливим трепетом. Бабуся готувала дванадцять пісних страв, дідусь читав колядки, а діти з нетерпінням чекали на подарунки під ялинкою. На Великдень пекли паски та розписували крашанки, влаштовуючи веселі змагання. Влітку вся родина збиралася на Івана Купала біля річки, плели вінки та пускали їх на воду.

З роками в родині склалися свої особливі звичаї. Щовечора за великим столом вони ділилися подіями дня. Перед сном бабуся завжди читала казку молодшим онукам. А коли хтось із родини потрапляв у біду, всі об'єднувалися, щоб підтримати та допомогти.

Одного разу між Марією та Іваном виникла серйозна сварка через давню образу. Кілька тижнів вони не розмовляли, і в домі панувала напружена атмосфера. Дідусь Олекса, спостерігаючи за цим, зібрав усіх за столом.

Він поставив посередині столу склянку з чистою водою і додав туди кілька крапель бруду. Вода миттєво помутніла.

– Подивіться, – сказав дідусь. – Так само й образа забруднює наші стосунки. Вона робить їх мутними та неприємними.

Потім він обережно почав доливати в склянку чисту воду. Бруд поступово розчинявся, і вода знову ставала прозорою.

– Але, – продовжив дідусь, – любов, прощення та взаєморозуміння здатні очистити наші серця та повернути ясність у родинні зв'язки.

Слова дідуся глибоко вразили Марію та Івана. Вони згадали всі ті щасливі моменти, які пережили разом, і зрозуміли, що родинні узи набагато сильніші за будь-які образи. Вони обійнялися та попросили вибачення одне в одного.

З того дня в родині стали ще більше цінувати родинні відносини, берегти традиції та звичаї. Вони зрозуміли, що справжнє багатство – це не матеріальні цінності, а любов, підтримка та єдність рідних людей. Родинні свята стали ще більш радісними, а щоденні зустрічі за столом – більш теплими та щирими. Адже саме в родині людина знаходить свою опору, розуміння та безумовну любов, яка супроводжує її протягом усього життя.

Мораль притчі: Родина – це найцінніший скарб. Родинні відносини потребують постійної уваги, терпіння та взаєморозуміння. Родинні свята та звичаї зміцнюють зв'язки між поколіннями, зберігають пам'ять про минуле та створюють відчуття спільності. Бережіть свою родину, прощайте образи та цінують кожну мить, проведену разом.

Урок № 5 «Сім'я, родичі, рід» (2. Притча про права та обов'язки батьків)

Притча про Садівника та Дерево

Жив собі чоловік, який понад усе мріяв виростити найкращий сад у світі. Коли в нього з'явилося маленьке деревце, він оточив його неймовірною турботою. Одного разу до нього завітав подорожній і запитав: – Скажи, господарю, у чому твоя головна **сила** (твоє право) щодо цього дерева і в чому твоя головна **служба** (твій обов'язок)?

Садівник замислився і відповів:

Про Обов'язки (Коріння)

– Мій обов'язок – це те, що приховане від очей. Я мушу вчасно поливати землю, навіть якщо втомився. Мушу захищати саджанець від лютої холоднечі та пекучого сонця, поки він ще слабкий. Мій обов'язок – дати йому найкращий ґрунт і не заважати йому рости у своєму темпі, не тягнути за гілки вгору, намагаючись прискорити час. **Обов'язок батьків – це бути фундаментом, який не дасть впасти під час бурі.**

Про Права (Плоди)

– А яке ж ти маєш право? – спитав подорожній. – Моє право – це право на любов та надію, – усміхнувся садівник. – Я маю право бачити, як воно

розквітає. Маю право спрямовувати його ріст, поки воно ще гнучке, аби воно не виросло кривим. І найголовніше моє право – це право на спокій у старості під тінню цього дерева, знаючи, що я вклав у нього свою душу. **Право батьків – це право на повагу, що виросла з вдячності, а не з примусу.**

Мораль

Подорожній кивнув і сказав:

«Пам'ятай: якщо ти лише виконуватимеш обов'язки, але не відчуватимеш свого права на любов — ти станеш виснаженим рабом свого саду. Якщо ж ти лише вимагатимеш прав і плодів, забувши про обов'язок поливати коріння — дерево всохне, і ти залишишся на самоті.»

Права та обов'язки батьків — це угода з майбутнім: ми даємо дітям коріння, щоб вони вистояли, і крила, щоб вони могли колись полетіти, залишивши нам теплу згадку про себе.

Урок № 6 «Особисті, родинні та загальнолюдські цінності»

(1. Притча про джерело цінностей)

Притча про Джерело Цінностей

У стародавньому місті, що стояло на перетині торгових шляхів, жили люди, які збиралися навколо трьох джерел. Кожне джерело дарувало особливу воду, яка живила різні аспекти їхнього життя.

Перше джерело, найменше і розташоване у внутрішньому дворі кожного будинку, називалося **Джерелом Я**. Його вода була кришталево чистою і прохолодною, але її вистачало лише для однієї людини. Ті, хто пив з нього, відчували прилив сил, самоповаги та натхнення. Вони дбали про себе, розвивали свої таланти, прагнули своїх мрій. Один чоловік, художник, пив з нього і його картини ставали дедалі яскравішими, виражаючи його унікальний погляд на світ. Молода жінка, випивши з нього, знайшла сміливість відстояти свою думку, коли це було необхідно. Це були їхні **особисті цінності** – свобода, розвиток, чесність із собою.

Друге джерело, трохи більше, знаходилося у центрі кожного сімейного подвір'я і називалося **Джерелом Роду**. Його вода була теплою і об'єднуючою. Коли члени сім'ї збиралися навколо нього, вони відчували єднання, взаєморозуміння та підтримку. Вони ділилися цією водою одне з одним, навчаючись прощати, допомагати, разом святкувати радість та переживати горе. Бабуся, ділячись цією водою з онуками, передавала їм історії предків, а

батьки вчили дітей повазі та любові до рідних. Це були їхні **родинні цінності** – любов, довіра, традиції, взаємодопомога.

Третє джерело, найбільше і найдавніше, знаходилося на центральній площі міста, доступне для всіх. Його називали **Джерелом Людства**. Його вода була животворною, і кожен, хто пив з неї, відчував зв'язок з усіма людьми на Землі, бажання справедливості, миру та добра. Коли чужинці приходили до міста, вони пили з цього джерела і одразу відчували гостинність та прийняття. Люди з різних племен збиралися біля нього, вирішуючи суперечки миром, допомагаючи тим, хто потребував, і пам'ятаючи про гідність кожного. Це були їхні **загальнолюдські цінності** – мир, справедливість, доброта, повага до життя.

Одного разу місто спіткала велика посуха. Вода в Джерелі Я почала швидко висихати, бо кожен дбав лише про себе. Вода в Джерелі Роду помутніла, бо родини почали сваритися через дрібниці. А Джерело Людства майже пересохло, бо люди забули про взаємодопомогу, і кожен шукав вигоду лише для себе.

Тоді старійшина міста зібрав усіх мешканців і сказав: «Ми забули про єдність. Вода з Джерела Я живить лише тоді, коли її чистоту підтримує вода з Джерела Роду. А Джерело Роду ніколи не висохне, якщо його живить велика ріка Джерела Людства. Лише коли всі три джерела б'ють у єдності, наше місто процвітатиме.»

Люди зрозуміли. Вони почали цінувати не тільки свої особисті потреби, але й взаємодіяти з родиною, піклуватися про неї, а також виходити за межі свого кола, допомагаючи незнайомцям і прагнути миру для всіх. І коли вони знову об'єднали свої зусилля, вода у всіх трьох джерелах знову стала повноводною, чистою та життєдайною, наповнюючи місто щастям і процвітанням.

Запитання до притчі:

1. Як, на вашу думку, мешканці міста могли «забути» про цінності Джерела Людства, коли зосереджувалися лише на Джерелі Я?
2. Яку роль відігравали родинні традиції (як «вода» з Джерела Роду) у зміцненні зв'язків між людьми в цій притчі?
3. Чи можете ви навести приклади зі свого життя або з новин, коли порушення балансу між цими трьома типами цінностей призводило до негативних наслідків?
4. Що для вас особисто означає «живити» Джерело Я, Джерело Роду та Джерело Людства у вашому повсякденному житті?

Урок № 6 «Особисті, родинні та загальнолюдські цінності»

(2. Притча про особисті та родинні цінності)

Притча про Три Сади Життя

У чарівній країні, де кожен житель прагнув до гармонії, існували три особливі сади. Кожен сад вимагав певного догляду і дарував свої унікальні плоди.

Перший сад був **Особистим Садам**. Він був невеликим, затишним, і належав тільки одній людині. Тут кожен сіяв те, що любив: хтось вирощував пишні троянди, символізуючи красу та творчість; хтось – міцні дуби, що уособлювали силу та незалежність; хтось – лікарські трави, що говорили про мудрість та саморозвиток. Цей сад вимагав постійного догляду, адже якщо за ним не стежити, бур'яни зневіри та ліні швидко могли заглушити ніжні паростки мрій та прагнень. Плоди цього саду живили душу людини, даруючи їй радість, спокій та відчуття власної гідності.

Другий сад був **Родинним Садам**. Він був значно більшим і належав цілій родині. Тут кожен садив щось своє, але все росло разом, переплітаючись гілками та корінням. Батьки садили дерева терпіння та любові, діти – квіти довіри та чесності, а бабусі й дідусі – кущі мудрості та традицій. Доглядали за цим садом усі разом: поливали його турботою, обрізали гілки суперечок, підживлювали спільними святами та теплими розмовами. Будь-яка незгода могла посіяти насіння бур'яну, яке загрожувало заглушити ніжні пагони взаєморозуміння. Плоди цього саду були солодкими та поживними, вони дарували відчуття єдності, захищеності та безумовної підтримки.

Третій сад був **Загальним Садам Людства**. Він був величезним, безмежним, і належав усім людям на Землі. У ньому росли дерева миру, справедливості, милосердя, свободи та поваги. Його поливали добрими вчинками, захищали від бур'янів ненависті та жорстокості, підживлювали спільними прагненнями до добра та взаємодопомоги. Кожен житель країни міг прийти сюди і взяти плоди, але й кожен мав обов'язок доглядати за цим садом, щоб він процвітав для всіх. Якщо хтось переставав піклуватися про нього, починалася посуха, і плоди гіркли. Плоди цього саду давали надію, гармонію та розуміння того, що всі ми є частиною чогось більшого.

Одного разу, один чоловік, заклопотаний своїм Особистим Садам, забув про Родинний і Загальний. Його Особистий Сад процвітав, але він почувався самотнім. Водночас, через його бездіяльність, Родинний Сад почав в'янути, а Загальний Сад Людства страждав від нестачі турботи.

Тоді старійшина країни сказав: «Пам'ятайте, діти мої, що жоден сад не може процвітати самотійно вічно. **Особистий Сад** дає вам силу, але його радість буде неповною без тепла **Родинного Саду**. А **Родинний Сад** не буде справді

захищеним, якщо не процвітає **Загальний Сад Людства**, адже мир і добробут одного впливають на добробут усіх. Лише коли ви дбаєте про всі три сади – свій власний, свій родинний та наш спільний – життя буде повноцінним, а плоди – найсолодшими.»

Люди зрозуміли, що істинна цінність полягає не в ізольованому процвітанні, а в **гармонійному балансі турботи** про себе, свою родину та все людство. І тільки тоді, коли вони доглядали за всіма трьома садами, їхня країна стала справді квітучою.

Запитання до притчі:

1. Як у притчі показано, що **особисті цінності** (Джерело Я) важливі, але недостатні для повного щастя людини?
2. Які «бур'яни» могли б з'явитися у **Родинному Саду**, якщо його не доглядати, і як їх «виполювати»?
3. Чому, на вашу думку, важливо, щоб кожен доглядав за **Загальним Садам Людства**, навіть якщо він здається таким величезним?
4. Які «плоди» з кожного з трьох садів (Особистого, Родинного, Загального) ви хотіли б «збирати» у своєму житті найчастіше?

Урок № 7 «Взаємини поколінь» (1. Притча про взаємини поколінь)

Притча про Міст Поколінь

У давнину, між двома високими пагорбами, де жили люди, протікала широка річка. На одному березі мешкали **Старійшини** – мудрі, досвідчені, з глибокими зморшками, що пам'ятали тисячі сонць та дощів. Вони знали таємниці землі, зірок і вітру, зберігали перекази та звичаї.

На іншому березі жили **Молоді** – сповнені сил, енергії та невгамовної цікавості. Їхні очі горіли жагою до нового, вони прагнули відкриттів та швидких змін. Вони бачили світ по-іншому, мріяли про незвідані землі та нечувані дива.

Тривалий час ці два береги жили окремо. Старійшини дивилися на бурхливу річку і казали: «Ми вже пройшли свій шлях, ми знаємо, як це було». Молоді дивилися на річку і думали: «Ми побіжимо швидше, ми знайдемо свій шлях, нам не потрібні старі стежки».

Але одного дня трапилася біда. Річка вийшла з берегів, затопивши частину полів, і ніхто не знав, як зупинити розбурхану воду. Молоді намагалися будувати греблі з каміння, але їм бракувало знань про течію та її характер. Старійшини пам'ятали подібні повені з давніх переказів, але їхні сили були вже не ті, щоб швидко діяти.

Тоді наймудріший зі Старійшин підійшов до краю річки і гукнув Молодим: «Ми пам'ятаємо, як зупиняли цю воду наші пращури! Послухайте наші слова, але робіть це своїми сильними руками!»

А найвідважніший з Молодих відповів: «Ми слухаємо ваші слова, але покажіть нам шлях, бо ми не бачимо, як пройти крізь ці пороги!»

І ось тоді почалося диво. Старійшини почали розповідати про давні знання: де міцніша глина для насипів, як направляти потік води, використовуючи природні вигини берега. А Молоді, слухаючи, використовували свою швидкість та силу, щоб втілювати ці знання у життя. Вони не просто виконували вказівки – вони приносили нові ідеї: як використовувати нові матеріали, як швидше переносити каміння.

Разом, Старійшини та Молоді, почали будувати міст через річку. **Фундамент** мосту закладали Старійшини, використовуючи свою мудрість та досвід, щоб міцно закріпити його у землі. **Опори** будували сильні Молоді, які несли важкі колоди та каміння. А **перила** прикрашали усі разом – Старійшини ділилися візерунками з давніх часів, а Молоді додавали яскраві кольори та нові, незвичайні елементи.

Коли міст був готовий, річка повернулася у своє русло, і місто було врятоване. Люди з обох берегів змогли вільно перетинати міст. Старійшини приходили до Молодих, щоб побачити їхні нові винаходи та навчитися чомусь сучасному. Молоді приходили до Старійшин, щоб послухати мудрі історії та поради.

Вони зрозуміли, що істинна сила – не в тому, щоб жити окремо, а в тому, щоб **поєднати мудрість минулого з енергією теперішнього**, будуючи **міцний міст взаєморозуміння та поваги**.

Запитання до притчі:

1. Як ви думаєте, чому спочатку Старійшини і Молоді жили окремо, і що їх змусило об'єднатися?
2. Наведіть приклад зі свого життя, коли ви відчували, що вам потрібна мудрість старших або енергія молодших.
3. Які «матеріали» (навички, риси характеру) ви, як Молоді, могли б принести для будівництва такого «мосту» у вашій родині чи спільноті?
4. Що, крім повені, може змусити різні покоління шукати спільну мову та будувати «міст» між собою?

Урок № 7 «Взаємини поколінь» (2. Притча про дерев'яну тарілку)

Притча про Дерев'яну Тарілку

В одній родині жили разом чоловік, його дружина, їхній маленький син та старий дідусь – батько чоловіка. Старий був уже зовсім немічний: очі його погано бачили, коліна тремтіли, а руки так сильно трусилися, що він ледь тримав ложку.

Під час обіду дідусь часто проливав суп на скатертину, а іноді їжа падала з його вуст. Молоду невістку це дуже дратувало, а син соромився свого батька. – Ми не можемо більше терпіти цей безлад, – сказав чоловік дружині. – Це псує нам апетит.

Вони вирішили поставити в кутку кухні маленький столик. Там дідусь мусив обідати на самоті, поки решта родини насолоджувалася вечерею за великим столом. Коли старий випадково розбив скляну тарілку, терпіння молодих урвалося. Чоловік витесав для батька **просту дерев'яну миску**. Тепер дідусь їв із неї, сидючи в кутку, а в його очах часто бриніли сльози, бо єдиним, що він чув від рідних, були зауваження, коли він впускав ложку чи бруднив підлогу. Одного вечора чоловік помітив, що його чотирирічний син сидить на підлозі з дощечкою та маленьким ножиком. Він щось старанно майстрував.

– Що ти робиш, синку? – з усмішкою запитав батько.

Хлопчик підняв свої ясні очі й невинно відповів: – **Я майструю дерев'яну тарілку для тебе і мами. Я сховаю її, щоб, коли я виросту, мені було з чого вас годувати, коли ви станете такими ж, як дідусь.**

Ці слова вразили батьків, наче грім. У кімнаті запала мертва тиша. Чоловік і дружина презирнулися, і їм стало так соромно, що вони не могли вимовити ні слова. Вони зрозуміли, що зараз вони пишуть «сценарій» для власної старості.

Того ж вечора чоловік підійшов до батька, взяв його за тремтячу руку і обережно підвів до спільного стола. Відтоді дідусь завжди їв разом із родиною, і ніхто більше не зважав на пролитий суп чи розбиту склянку.

Чому ця історія важлива для підлітка?

1. **Закон відлуння:** Те, як ти ставишся до старших сьогодні, – це «майстер-клас» для твоїх майбутніх дітей. Ми вчимо не словами, а вчинками.

2. **Кришталева ваза життя:** Старість – це повернення до дитячої беззахисності. Старші люди потребують не стільки повчань чи правильної поведінки, скільки **гідності**.

3. **Міст у минуле:** Кожна зморшка на обличчі старшої людини – це сторінка книги, якої ти ще не читав. Повага до них – це повага до історії, частиною якої є ти сам.

Творча мікро-вправа: «Окуляри часу»

Спробуй на мить уявити, що тобі 80 років. Твої рухи повільні, ти не розумієш половину нових слів, якими користуються підлітки навколо.

- **Що б ти хотів почути від свого внука в цей момент?**
- **Яке ставлення допомогло б тобі відчувати, що ти все ще важливий?**

Урок № 8 «Ми всі різні і цим схожі»

Притча про Різнокольоровий Килим Світу

У давні-давні часи, коли Земля була ще молодого, Мудрий Творець розсипав по ній насіння життя. З цього насіння зростали народи, і кожен народ отримував свою унікальну нитку.

Одна нитка була яскраво-червоною, як пристрасне серце. Інша – синьою, як глибоке море. Третя – зеленою, як родюча земля. Були нитки жовті, як сонце, білі, як сніг, чорні, як ніч, і безліч відтінків між ними. Кожна нитка була особливою: одні були тонкими та ніжними, інші – грубими та міцними; одні сяяли золотом, інші – приглушеним сріблом.

Народи, отримавши свої нитки, почали жити. Спочатку вони просто милувалися своїми кольорами, радіючи своїй унікальності. Але незабаром деякі почали пишатися своїм кольором більше, ніж інші. Червоні казали: «Ми – найяскравіші!» Сині відповідали: «Ми – найглибші!» Іноді вони навіть сперечалися, чий колір кращий, і хотіли жити тільки поруч з тими, хто мав такий самий колір.

Тоді Мудрий Творець зійшов до них і сказав: «Я дав вам нитки не для того, щоб ви сперечалися, а щоб ви ткали». Він показав їм великий, пустий верстат, що охоплював увесь світ. «Життя – це верстат, а ваші нитки – це все, що вам потрібно, щоб створити найбільший витвір мистецтва – **Килим Світу**.»

Спочатку було важко. Червона нитка не хотіла сплітатися із синьою, бо вони були такими різними. Зелена не розуміла жовту. Але Творець показав, як кожен колір підкреслює красу іншого. Червона нитка поруч із синьою створювала дивовижний фіолетовий відтінок. Зелена поруч із жовтою давала теплі золотисті відтінки. Міцні нитки давали основу, а ніжні – додавали вишуканості візерунку.

Вони вчилися:

• **Поважати унікальність** кожної нитки, адже без неї килим був би неповним.

• **Приймати відмінності**, бо саме вони створювали складність та красу візерунка.

• **Співпрацювати**, адже один народ, як одна нитка, не міг створити килим самотужки. Потрібна була згода та взаємодія.

• **Цінувати внесок кожного**, розуміючи, що кожна нитка, незалежно від її кольору чи міцності, є важливою для цілісності.

З часом, люди різних національностей зрозуміли, що лише сплітаючи свої нитки разом, вони створюють неймовірний, яскравий, міцний і прекрасний Килим Світу. Кожен шматочок цього килима був унікальним візерунком, що розповідав історію певного народу, але разом вони створювали єдине, дивовижне полотно, яке радувало око і зігрівало серця всіх.

І коли вони бачили когось із новим, незнайомим кольором нитки, вони не питали: «Хто ти і чому ти інший?», а запитували: «Який візерунок ти можеш додати до нашого Килима Світу?»

Запитання до притчі:

1. Як ви думаєте, що символізують різні **кольори ниток** у цій притчі?
2. Які «узори» можуть виникати, коли люди різних національностей **співпрацюють** разом?
3. Що може бути тими «бур'янами», які заважають ниткам сплітатися в красивий килим?
4. Що ми можемо зробити в повсякденному житті, щоб допомогти ткати цей «Килим Світу» краще і міцніше?

Урок № 9 «Як допомогти собі й іншим»

Притча про Мелодії Серця

У кожній людині, щойно вона з'являлася на світ, Мудрий Творець поміщав чарівний інструмент – **Серцеву Арфу**. Ця арфа мала безліч струн, і кожна струна відповідала за особливу **мелодію**, яка була **почуттям** або **емоцією**.

Коли людина відчувала **радість**, одна струна починала дзвінко співати, як срібний дзвоник. Коли приходив **смуток**, інша струна видобувала тихий, меланхолійний звук, схожий на шепіт вітру. Струна **гніву** видавала різкий, гучний акорд, а струна **любові** – теплу, ніжну та мелодійну пісню. Були й

струни для здивування, страху, цікавості, вдячності – кожна зі своєю унікальною вібрацією.

Деякі люди, боячись гучних або неприємних мелодій, намагалися заглушити певні струни своєї арфи. Вони затискали струну смутку, щоб ніколи не сумувати. Вони ігнорували струну гніву, вважаючи її «поганою». Їхня арфа звучала неповно, одноманітно, іноді фальшиво. Вони здавалися спокійними, але всередині відчували порожнечу, бо не дозволяли собі відчувати весь спектр життя.

Інші ж, навпаки, дозволяли одній або двом струнам домінувати. Їхня арфа постійно видавала гучні, хаотичні звуки, наприклад, лише гнівні або лише тривожні мелодії. Такі люди були нестримними, їхні емоції вихлюпувалися безконтрольно, заважаючи їм та оточуючим.

Мудрий Наставник, що спостерігав за людьми, навчав: «Ваша Серцева Арфа – це дивовижний дар. Кожна її струна, кожна мелодія – важлива. **Почуття та емоції** – це не вороги, а **послання** вашої душі, інструменти, які допомагають вам розуміти себе та світ навколо.»

Він продовжував: «Смукток вчить вас цінувати радість і відпускати те, що болить. Гнів показує, що ваші кордони порушені і вам потрібно себе захистити. Страх попереджає про небезпеку і спонукає бути обережним. А любов – це найгарніша симфонія, яка може створити диво. Секрет полягає не в тому, щоб заглушити чи дозволити домінувати, а в тому, щоб **навчитися слухати всі струни**, розуміти їхні мелодії і **грати на них гармонійно.**»

Ті, хто слухав Наставника, починали обережно торкатися кожної струни своєї арфи. Вони дозволяли собі відчувати всі емоції, але вчилися не дозволяти їм брати над собою гору. Вони дозволяли смутку прозвучати, але потім поверталися до радісних мелодій. Вони відчували гнів, але направляли його в конструктивне русло, а не в руйнівну бурю. Їхня Серцева Арфа почала звучати на повну силу – багатогранно, глибоко, часом голосно, часом тихо, але завжди **гармонійно.**

І лише тоді, коли всі мелодії, всі почуття та емоції могли вільно, але контрольовано прозвучати, люди відчували справжню повноту життя. Вони могли співчувати іншим, розуміти себе та жити в гармонії зі своїм внутрішнім світом.

Запитання до притчі:

1. Яка емоція, на вашу думку, була б найгучнішою мелодією на Серцевій Арфі у вас? А яка – найтихішою?
2. Як ви розумієте слова «заглушити певні струни своєї арфи»? До чого це може призвести у реальному житті?

3. Наведіть приклад, коли «мелодія гніву» може бути корисною, а не руйнівною.

4. Що означає «грати на Серцевій Арфі гармонійно» у вашому повсякденному житті?

Урок № 10 «Ефективне спілкування»

Притча про Міст Розуміння

У стародавньому місті, розділеному глибоким і широким яром, жили люди. Вони мали спільну мову, але часто не могли домовитися. Кожен мешканець стояв на своєму боці яру, вигукуючи свої думки, ідеї та потреби.

Один чоловік, на ім'я **Голосний**, кричав так голосно, що його слова лунали по всьому яру. Але через відлуння та відстань, його слова часто спотворювалися, і те, що чули інші, було лише обривками та незрозумілим шумом. Люди на протилежному боці лише морщилися і відверталися.

Інший, на ім'я **Тихий**, шепотів свої істини, вірячи, що важливі слова самі знайдуть шлях. Але його шепіт губився у вітрі, і ніхто, крім найближчих, не чув його послання. Його ідеї, хоч і мудрі, залишалися незрозумілими.

Ще один, на ім'я **Перебивник**, не чекав, поки інші закінчать говорити. Він переривав їх, вигукуючи свою думку, і через це ніхто не міг висловити свою думку до кінця, а розмова перетворювалася на безладний гамір.

Мудрий Старійшина, спостерігаючи за цим безладом, зібрав людей. «Ми можемо говорити однією мовою, але якщо ми не вміємо слухати і доносити свої слова правильно, ми ніколи не зрозуміємо одне одного», – промовив він. Він показав їм кілька інструментів:

- **Міцна мотузка** називалася «**Ясність**». «Коли ви говорите, використовуйте слова, які точно передають вашу думку. Не залишайте місця для здогадок», – пояснив Старійшина. «Вигуки та шепіт не приведуть до розуміння.»

- **Дерев'яний слуховий ріг** називався «**Активне Слухання**». «Перш ніж відповісти, прикладіть цей ріг до вуха. Спробуйте почути не лише слова, а й те, що стоїть за ними. Не перебивайте, дайте людині закінчити свою думку», – повчав він. «Тільки тоді ви зможете відповісти мудро».

- **Гладкий камінь** називався «**Повага**». «Тримайте цей камінь у руці, коли відчуваєте, що хочете когось образити або знецінити його слова», – сказав Старійшина. «Пам'ятайте, що кожна людина гідна поваги, навіть якщо її думка відрізняється від вашої».

• **Книга з чистими сторінками** називалася «**Зворотний Зв’язок**». «Після того, як ви висловилися, запитайте: «Чи правильно я зрозумів?», або «Чи зрозуміло я висловився?». – пояснив Мудрець. «Так ви переконаєтеся, що ваші слова досягли мети, а не загубилися в яру».

Люди почали вчитися користуватися цими інструментами. Вони вже не кричали через яр, а використовували мотузку «Ясності», щоб їхні слова були чіткими. Вони прикладали «Активне Слухання», щоб дійсно почути інших. Вони тримали «Повагу» у своїх серцях і давали «Зворотний Зв’язок», щоб перевірити розуміння.

І поступово, замість хаотичного гамору, над яром почав зростати **Міст Розуміння**. Він будувався з кожної чіткої фрази, кожного уважного слухання, кожного ввічливого запитання. Цей міст дозволив людям переходити на інший бік, зустрічатися віч-на-віч, спілкуватися щиро і будувати краще місто разом. Вони зрозуміли, що **ефективне спілкування** – це не лише вміння говорити, а й вміння **слухати, розуміти, поважати та перевіряти, чи були ваші слова правильно сприйняті**.

Запитання до притчі:

1. Який з персонажів притчі (Голосний, Тихий, Перебивник) найбільше нагадує вам людей, яких ви зустрічали, і чому?
2. Як «Активне Слухання» може допомогти уникнути конфліктів у повсякденному житті?
3. Чому, на вашу думку, «Повага» є таким важливим інструментом для будівництва «Мосту Розуміння»?
4. Який з інструментів, описаних у притчі, ви вважаєте найважливішим для себе у спілкуванні?

Урок № 11 «Що таке конфлікт?»

Притча про Зламаний Міст

У стародавньому місті, що розкинулося по обидва боки великої річки, жив народ. Єднав їх один-єдиний міст, збудований багато століть тому. Люди вільно переходили ним, обмінюючись товарами, новинами та усмішками.

Одного дня, через сильний порив вітру, міст отримав пошкодження. Одна з центральних балок надломилася. На одному боці річки були **Землероби**, що вирощували пшеницю, а на іншому – **Гончарі**, що виготовляли глиняний посуд. Без мосту їхній обмін став неможливим.

Спочатку виникла **образа**. Землероби почали нарікати: «Гончарі, ви, мабуть, погано закріпили свою частину мосту!» Гончарі відповідали: «Ні, це ваші вози

з пшеницею були надто важкими!» Кожен звинувачував іншого, і ніхто не хотів брати на себе відповідальність.

Потім з'явилася **злість**. Землероби почали жбурляти каміння через річку в бік Гончарів, а ті у відповідь кидали глиняні черепки. Це не допомогло відновити міст, а лише поглибило прірву між ними.

Минали дні, а міст стояв зруйнований. Голод почав підступати до Гончарів, бо не було пшениці. Землероби не мали посуду для зберігання врожаю. Вони відчували **розпач**.

Тоді до них прийшов старий Мудрець. Він обійшов обидва береги, вислухав нарікання кожного, але нікого не засуджував.

«Чому ви дивитеся лише на те, хто винен?» – запитав він. «Міст зламаний. А тепер скажіть, чого ви насправді хочете?»

Землероби сказали: «Ми хочемо, щоб до нас знову надходив посуд!» Гончарі сказали: «Ми хочемо, щоб до нас знову надходила пшениця!»

«Отже, ви хочете одного й того ж – **відновити зв'язок**», – промовив Мудрець. «Але поки ви кидаєте каміння та звинувачуєте, ви лише руйнуєте його ще більше.»

Мудрець запропонував:

1. **Зупинитися і заспокоїтися:** «Припиніть кидати каміння. Зупиніть свій гнів. Неможливо будувати, коли серце палає.»

2. **Вислухати одне одного (активне слухання):** «Не перебивайте. Сядьте і розкажіть, що вас турбує. А потім вислухайте, що турбує іншого. Почуйте не слова звинувачень, а потребу, яка за ними стоїть.»

3. **Визнати спільну проблему:** «Міст зламаний для обох. Це ваша спільна проблема, а не чиясь особиста провина. Ви обоє втрачаєте.»

4. **Зосередитися на рішенні, а не на звинуваченнях:** «Замість того, щоб шукати винного, давайте шукати шлях, як полагодити міст. Що кожен з вас може зробити для цього?»

5. **Шукати взаємовигідне рішення (компроміс):** «Землероби, можливо, ви можете допомогти з деревиною, а Гончарі – з міцним розчином? Кожен робить свій внесок, щоб міст служив обом.»

Люди спробували. Спочатку було важко, бо старі образи ще трималися. Але коли Землероби почали говорити про свій голод, а Гончарі про нестачу зерна, вони побачили, що їхні проблеми схожі. Вони припинили звинувачувати і почали **слухати**, потім **думати**, як можна **спільно** відновити міст.

Землероби принесли міцні дубові колоди, а Гончарі – найкращу глину та розчин, щоб балки міцно трималися. Вони працювали разом, і з кожним новим елементом, встановленим на місце, їхні серця наповнювалися не злістю, а **надією і розумінням**.

Незабаром міст був відновлений, міцніший, ніж раніше. А люди зрозуміли: **конфлікт – це не обов’язково руйнування, а часто – знак, що потрібно щось змінити у взаєминах. І вирішити його можна лише тоді, коли обидві сторони готові слухати, розуміти і працювати разом на спільне благо.**

Запитання до притчі:

1. Які емоції (почуття) Землеробів і Гончарів заважали їм налагодити спілкування на початку конфлікту?
2. Чому, на вашу думку, Мудрець спитав: «Чого ви насправді хочете?», а не «Хто винен?»?
3. Наведіть приклад зі свого життя, коли ви або ваші знайомі «кидали каміння» замість того, щоб «будувати міст».
4. Який крок з порад Мудреця (зупинитися, вислухати, визнати проблему, зосередитись на рішенні, шукати компроміс) ви вважаєте найважливішим для вирішення будь-якого конфлікту?

Урок № 12 «Улюблені страви»

(1. Притча про Сад Смаків та Мудрість Садівника)

Притча про Сад Смаків та Мудрість Садівника

В одному мальовничому краю, де сонце щедро зігрівало землю, жив мудрий Садівник. Він доглядав за великим і розкішним **Садом Смаків**, де росли найрізноманітніші плоди та овочі.

У цьому саду були солодкі, як мед, **Ягоди Втіхи**, що дарували миттєву радість. Були хрусткі **Горіхи Сили**, що додавали енергії та витривалості. Росла соковита **Капуста Мудрості**, багата на вітаміни, що живили тіло і розум. І були пишні, ароматні **Квіти Насолоди**, що тішили око і збуджували апетит, але не давали ситості.

Кожен житель краю мав право приходити до Саду Смаків і обирати для себе плоди.

Один юнак, на ім’я **Ласунчик**, найбільше любив Ягоди Втіхи. Вони були такі солодкі, що він їв їх жменями, не зупиняючись. Відчуття радості було миттєвим, але потім він почувався млявим, а його живіт болів. Він ігнорував Горіхи Сили та Капусту Мудрості, бо вони здавалися йому менш цікавими.

Інша дівчина, на ім’я **Працелюбна**, знала про користь Горіхів Сили та Капусти Мудрості. Вона їла їх щодня, але іноді з таким обличчям, ніби виконувала нудний обов’язок. Вона забувала про Ягоди Втіхи та Квіти Насолоди,

вважаючи їх «зайвими» або «шкідливими». Її тіло було міцним, але душа іноді сумувала за радістю.

Мудрий Садівник спостерігав за своїми жителями. Він бачив, як Ласунчик часто хворіє і не має сил, а Працелюбна, хоч і здорова, іноді здається втомленою від постійного «правильного» вибору.

Одного разу Садівник зібрав їх обох і сказав: «Мої любі, цей Сад Смаків створений, щоб дарувати вам і **радість**, і **силу**, і **здоров'я**. Але ви забули про **баланс**.»

Він пояснив:

- **«Улюблені страви**, як Ягоди Втіхи та Квіти Насолоди, – це чудово! Вони дарують вам радість і задоволення, і це важливо для душі. Але якщо їсти тільки їх, ваше тіло не отримає всього необхідного для росту та енергії. Вони як спеції – роблять страву смачнішою, але не є самою стравою.»

- **«Здорове харчування**, як Горіхи Сили та Капуста Мудрості, – це основа. Воно живить ваше тіло, дає енергію для навчання, ігор та праці. Це як міцний ґрунт, на якому все росте. Якщо його немає, ви не матимете сил, а ваш розум не буде таким ясним.»

«Секрет полягає в тому, щоб **слухати своє тіло і бути мудрим Садівником для себе**. Їжте Горіхи Сили та Капусту Мудрості щодня, щоб бути міцними та розумними. А Ягоди Втіхи та Квіти Насолоди нехай будуть вашою радістю, але не основною їжею. Смакуйте їх, насолоджуйтеся ними, але в міру.»

Ласунчик і Працелюбна замислилися. Вони почали поєднувати свої вибори. Ласунчик став додавати до свого раціону Горіхи Сили, і невдовзі відчув прилив енергії. А Працелюбна дозволила собі час від часу насолоджуватися Ягодами Втіхи, і її настрій покращився.

І відтоді жителі краю зрозуміли, що **найкраще харчування – це те, яке поєднує в собі користь для тіла з радістю для душі**. А їхній Сад Смаків продовжував процвітати, даруючи їм і здоров'я, і щастя.

Запитання до притчі:

1. Яку «улюблену страву» ви б порівняли з «Ягодами Втіхи» зі свого щоденного раціону?
2. Які «здорові продукти» для вас є «Капостою Мудрості» або «Горіхами Сили»?
3. Чому, на вашу думку, Мудрий Садівник сказав, що важливо «слухати своє тіло»?
4. Як ви можете стати «мудрим Садівником» для свого власного харчування?

Урок № 12 «Улюблені страви» (2. Притча про Червоне Серце Землі Української)

Притча про Червоне Серце Землі Української

I. У сиву давнину, на землях, де вітер колише золоті пшеничні ниви, а Дніпро несе свої води до моря, жив народ, що мав глибоке коріння і відкрите серце. І була в цього народу одна особлива страва, яку вони називали **Борщ**.

Борщ був не просто їжею. Він був **символом**. Спочатку, коли люди тільки оселялися на цій землі, вони додавали до борщу лише те, що було під рукою: **буряк**, що дарував страві глибокий, насичений червоний колір, він був основою, **серцем борщу**, як і незламний дух був серцем народу.

З часом, люди навчилися обробляти землю, і в борщі з'явилася **картопля**, згодом додали **капусту** і **моркву**. Кожен інгредієнт приносив свою історію.

Сметана, яку клали в готову страву, була символом багатства та гостинності, а **зелень** – це свіжість, оновлення, вічне життя.

Борщ готували на великі свята – Різдво, Великдень, на весілля. Його подавали у кожній хаті, і він зігрівав і тіло, і душу.

Так і повелося: український борщ став не просто стравою, а живою легендою. Він навчив народ цінувати **багатство своєї землі, різноманіття дарів природи**, а головне – **силу єднання**, що перетворює прості речі на щось воістину величне та незабутнє. Він був і залишається **Червоним Серцем землі української**, що б'ється в унісон із серцями її народу.

Діти, а що б ви хотіли додати до борщу, щоб він символізував майбутнє України?

II. Колись давно, коли наша земля ще тільки вчилася співати, зібралися разом сили природи, щоб створити страву, яка б давала людині не лише ситість, а й незламність.

Першим прийшов **Корінь Буряка**. Він занурив свої пальці глибоко в чорнозем і увібрав у себе всю силу заліза та колір ранкового сонця, що сходить над степом.

«Я дам цій страві колір гарячої крові та щирого серця», – сказав він, зафарбовуючи воду в рубіновий колір.

Потім з'явилася **Капуста**. Вона розправила свої сто пелюсток, наче вітрила на козацьких чайках. «Я додам страві багатшаровості та мудрості предків», – прошепотіла вона.

Морква та Цибуля принесли з собою золотавий блиск літнього сонця, пасерованого на вогні, а **Картопля** – надійність самої землі, на якій стоїть

рідна хата. **Корінь Петрушки** додав духмяного вітру, а **Часник** – гострого розуму та захисту від усякого лиха.

Але головне диво сталося тоді, коли всі вони зустрілися у чавунному горщику над відкритим вогнем. Вода почала кипіти, переплітаючи різні характери в одну спільну долю.

Старий мудрець, дивлячись на вогонь, промовив: «Окремо кожен овоч – це лише плід. Але разом вони – **Борщ**. Він як наш народ: ми всі різні, зі своїми смаками й характерами, але в одному казані ми стаємо непереможною силою». Коли господиня поклала зверху ложку білої сметани, наче чисту хмаринку на заграву вечірнього неба, стало зрозуміло: борщ – це і є **Червоне Серце Землі**.

Чому так кажуть?

1. **Колір:** Бо в ньому запеклася і любов до волі, і пам'ять про тих, хто цю землю боронив.
2. **Смак:** Бо він поєднує солодке від коріння і гостре від духу.
3. **Сила:** Кажуть, поки на столі парує борщ, доти стоятиме наш рід. Бо в кожній ложці — енергія сонця, соки чорнозему і тепло рук, що його готували.

Мораль: Справжній борщ не вариться за рецептом — він вариться з вірою. Це символ того, що коли ми разом, ми даємо світові унікальний, багатий і неперевершений смак життя.

Смачного, бо в кожній краплі — наша сила!

Урок № 12 «Улюблені страви» (3. Притча про Скарб у Великому Казані)

Притча про Скарб у Великому Казані

Одного разу на святковому столі засперечалися інгредієнти, хто з них у борщі головний.

— Я – основа! – заявив **Буряк**. – Без мого насиченого кольору борщ – не борщ, а просто бліда юшка. Я даю йому серце і вроду! – Не кажи дурниць, – обізвалася **Капуста**, шелестячи своїм листям. – Я даю об'єм і густоту. Без мене в казані буде порожньо, а ложці не буде за що зачепитися. – Ха! – пирхнула **Картопля**. – Колір – це для очей, а густота – для вигляду. А хто дає ситість? Це я годую людину, даю їй силу працювати та жити. – Ви всі забули про характер! – вигукнув **Перчик** і підтримав його **Часник**. – Без нашої гостроти та аромату ви будете прісними й нудними. Ми – це той дух, який змушує серце битися швидше!

Довго вони сперечалися, аж поки не прийшла Господиня. Вона мовчки розпалила вогонь, налила у казан чистої води та почала готувати.

Коли борщ зварився і трохи настоявся під кришкою, Господиня розлила його у глибокі глиняні миски. І сталося диво: Буряк перестав бути просто коренем і віддав свою красу кожній краплині. Капуста стала ніжною, ввібравши в себе соки інших. Картопля стала смачнішою, бо просочилася ароматом часнику. А дрібка солі, яка була майже непомітною, об'єднала всі ці смаки в один гармонійний шедевр.

Коли перший гість скуштував страву, він не сказав: «Який смачний буряк» чи «Яка чудова капуста». Він усміхнувся і промовив: – **Який неймовірний український борщ!**

Мораль

Кожен інгредієнт зберіг свій смак, але тільки разом вони стали легендою. Так само і в нашому житті: ми можемо бути дуже різними – за походженням, мовою, талантами чи поглядами. Але коли ми «варимось» в одному суспільстві, поважаючи один одного і додаючи свою унікальну часточку до спільної справи, ми створюємо ту саму **культуру добросусідства**.

Ми не втрачаємо себе в натовпі – ми стаємо частиною чогось більшого, сильнішого і набагато смачнішого.

Питання для обговорення з учнями:

1. Хто з інгредієнтів здався вам найбільш «самовпевненим»?
2. Що в цій притчі символізує «вогонь» та «вода»?
3. Чи може борщ бути смачним, якщо в ньому буде тільки один інгредієнт, навіть найкращий?
4. Хто у вашому класі виконує роль «перчика» (активісти), а хто «картоплі» (надійні та спокійні)?

Урок № 13 «Що таке конфлікт?» (1. Притча про скарбницю подарунків)

Притча про Скарбницю Подарунків

В одному далекому місті, де щороку збиралися люди з усього світу, існувала дивна Скарбниця. Вона була не схожа на звичайні, бо зберігала не золото чи коштовності, а **Подарунки**. Але не просто предмети, а справжні Подарунки, які несли в собі щось більше.

Кожен, хто приходив до Скарбниці, міг вибрати Подарунок.

Один молодий чоловік, на ім'я **Гарний Блиск**, завжди обирав найдорожчі та найвишуканіші речі: блискучі прикраси, розкішні шати, рідкісні іграшки. Він

вірив, що чим дорожчий подарунок, тим більше любові він показує. Він дарував їх своїм друзям і рідним, очікуючи на бурхливі оплески та захоплення. І часто, отримавши похвалу, він почувався задоволеним, але згодом бачив, що ці подарунки швидко забувалися, а радість від них була миттєвою.

Інша жінка, на ім'я **Щира Душа**, не шукала найдорожчого. Вона уважно роздивлялася Скарбницю, а потім обирала те, що, як вона відчувала, було потрібне саме цій людині: теплу хустку для старої сусідки, яка мерзла взимку; книгу з улюбленими казками для дитини, яка почувалася самотньою; квіти, зібрані власноруч, для змученої подруги, яка потребувала підтримки. Її подарунки часто були простими, але вона вкладала в них **час, увагу та своє серце**.

Мудрий Охоронець Скарбниці, спостерігаючи за ними, одного разу покликав їх обох.

«Гарний Блиск», – сказав він, – «твої подарунки прекрасні, але вони як яскраві зірки, що спалахують і гаснуть. Вони дарують мить захоплення, але не залишають тепла надовго. Ти даруєш те, що **можна купити**».

«Щира Душа», – звернувся він до жінки, – «твої подарунки часто скромні, але вони як живий вогонь, що зігріває душу довгий час. Вони дарують не лише радість, а й **відчуття, що про тебе дбають і тебе розуміють**. Ти даруєш те, що **неможливо купити**».

Охоронець пояснив: «Справжній Подарунок – це не лише річ. Це:

1. **Увага:** Коли ти думаєш про того, кому даруєш, і намагаєшся зрозуміти, що йому дійсно потрібно або що зробить його щасливим.

2. **Час:** Час, витрачений на вибір, виготовлення або навіть просто на спілкування з людиною, якій ти даруєш.

3. **Емоція:** Почуття, яке ти вкладаєш у подарунок – любов, вдячність, турбота, підтримка.

4. **Сенс:** Коли подарунок має якесь значення для того, хто його отримує, нагадує про щось важливе або вирішує якусь потребу.

Лише тоді, коли ці чотири складові є в подарунку, він перетворюється на справжній скарб, який зігріває душу і залишається в пам'яті надовго.»

Гарний Блиск замислився. Він почав вчитися у Щирої Душі. Він став обирати подарунки не за їхньою вартістю, а за тим, наскільки вони могли б розповісти про його увагу та турботу. І тоді він побачив, як очі людей, що отримували його подарунки, наповнювалися не лише захопленням, а й справжньою, глибокою вдячністю.

Вони зрозуміли, що найбільші скарби Скарбниці Подарунків – це не ті, що блищать найбільше, а ті, що були обрані з **серцем** і даровані з **любов'ю**.

Запитання до притчі:

1. Який з персонажів притчі (Гарний Блиск чи Щира Душа) найбільше нагадує вам підхід до дарування, який ви зустрічали в житті?
2. Що, на вашу думку, є найважливішим з чотирьох складових справжнього подарунка, названих Охоронцем Скарбниці?
3. Чи можете ви пригадати подарунок, який ви отримали, що був простим, але мав великий сенс і залишив тепле відчуття надовго?
4. Як би ви змінили свій підхід до вибору подарунків після цієї притчі?

Урок № 13 «Що таке конфлікт?» (2. Притча про традиції гостинності)

Притча про Рушник та Хліб-Сіль

У серці щедрого краю, де безкраї степи зустрічалися з лісами, а річки дзвінко несли свої води, жив народ з відкритим серцем. Найбільше вони цінували **гостину** – звичай приймати подорожніх, наче найдорожчих родичів.

Жили по сусідству два господарі – Яким та Іван. Обидва були працюватимими, але їхнє розуміння гостинності дещо відрізнялося.

Яким був заможною людиною. Коли до нього приходили гості, він виставляв на стіл найдорожчі вина, найвишуканіші страви, куплені на далекому базарі. Він пишався багатством свого столу. Проте сам сидів відсторонено, більше спостерігаючи, ніж спілкуючись. Гості їли, дивувалися щедрості, але відчували легкий холод, бо не було в цій гостині **душі**.

Іван був скромнішим, але його хата завжди була сповнена тепла. Коли до нього заходив подорожній, Іван спершу сам виходив на поріг. У його руках завжди був **рушник**, вишитий дбайливими руками його матері, а на ньому – свіжоспечений **хліб** і сіль у дрібничці.

«Здрастуйте, добрий чоловіче! Ласкаво просимо до нашої хати! Прийміть наш хліб та сіль» – з посмішкою казав Іван.

Подорожній, скуштувавши хліб, відчував його тепло, щойно з печі, і сіль, що надавала смаку. Цей простий хліб був для нього дорожчим за всі вишукані страви Якіма, бо він відчував у ньому **працю, турботу та запрошення від щирого серця**.

Далі Іван не просто сажав гостя за стіл. Він питав: «Звідки ти, подорожній? Куди прямуєш? Чи не треба тобі допомоги?» Він вислуховував його розповідь, ділився власними новинами, а його дружина тим часом готувала найсмачніший борщ з власного городу, хоча і не було в ньому заморських спецій.

На столі в Івана не було стільки розкоші, як у Якіма, але кожна страва була приготована з любов'ю. Кожне слово було сказане з **щирістю**. Кожен погляд був наповнений **теплом**. Гості, йдучи від Івана, відчували не лише ситість, а й **душевний спокій, радість і відчуття, ніби побували вдома, у рідних людей**. Якось Мудрий Старійшина, який спостерігав за обома господарями, прийшов до Якіма. «Чому, Якіме, твої гості, хоч і ситі, здаються мені трохи сумними?» – запитав він. Яким відповів: «Я ж даю їм найкраще, що є у моєму домі!» «Ти даєш їм своє **майно**», – сказав Старійшина. «Але ти не даєш їм свого **серця**. Українська гостинність – це не лише щедрість столу, це передусім **щедрість душі**.»

Потім Старійшина пішов до Івана. «Іване, твої гості завжди йдуть щасливими. У чому твій секрет?» Іван усміхнувся: «Я просто зустрічаю їх так, як хотів би, щоб зустріли мене. Я ділюся тим, що маю – хлібом з власного зерна, теплом своєї хати, щирістю свого серця і розповідями. Адже **гості – це вісники світу, і кожен з них приносить частинку Божої благодаті**.»

Так і повелося: справжня українська гостинність стала синонімом не лише **щедрості столу, а й широти душі, відкритості серця, поваги до подорожнього, здатності розділити не лише їжу, а й розмову, тепло і турботу**. Адже **хліб-сіль на рушнику** – це не просто їжа, це символ єднання, миру та глибокої поваги до людини, що прийшла до твого порогу.

Запитання до притчі:

1. У чому полягала головна відмінність між гостинністю Якіма та Івана?
2. Як ви розумієте вислів «Ти даєш їм своє майно, але не даєш їм свого серця»?
3. Які елементи української гостинності, згадані у притчі, ви вважаєте найважливішими?
4. Як ви можете показати справжню гостинність, навіть якщо у вас немає розкішних страв?

Урок № 14 «Європейський етикет»

Притча про привітання

Жив колись у невеликому містечку старий мудрець, відомий своєю добротою та спокоєм. Кожного ранку він виходив на прогулянку і вітав усіх, кого зустрічав на своєму шляху. Його привітання завжди були щирими та теплими, незалежно від того, чи знав він цю людину особисто, чи бачив вперше.

Одного разу молодий чоловік, нещодавно переїхавши до міста, спостерігав за мудрецем. Він вважав цю звичку старого дивною та зайвою. «Навіщо витрачати час на привітання з незнайомцями?» - думав він.

Одного ранку молодик навмисно перетнувся з мудрецем і пройшов повз, не привітавшись. Старий зупинився, обернувся і лагідно запитав: «Юначе, чи не загубили ви чогось?»

Молодий чоловік здивовано відповів: «Ні, нічого».

Мудрець усміхнувся і сказав: «Мені здалося, що ви загубили можливість подарувати комусь радість і отримати її у відповідь. Адже просте «Доброго ранку» може зігріти серце і зробити день трохи кращим».

Ці слова глибоко вразили молодого чоловіка. Він задумався над тим, як часто ми у своїй поспішності не помічаємо простих можливостей для спілкування та вияву доброзичливості.

З того дня молодик почав вітатися з людьми, яких зустрічав. І він помітив, як змінюється атмосфера навколо нього. У відповідь на його привітання люди усміхалися, їхні обличчя ставали привітнішими. Він відчув, що й сам стає щасливішим, даруючи часточку тепла іншим.

Мораль притчі: Просте щире привітання може мати велику силу. Воно налагоджує зв'язки між людьми, створює позитивну атмосферу та робить світ навколо нас трохи добрішим. Не варто недооцінювати силу маленьких жестів уваги та доброзичливості.

Урок № 15 «Гендерні стереотипи»

(1. Притча про Місто Синіх та Рожевих Птахів)

Притча про Місто Синіх та Рожевих Птахів

Колись давно існувало місто, де мешканці вірили в «Закон Кольору». Від самого народження кожному птаху чіпляли на крило стрічку: **Синім** казали, що вони мають бути міцними, як скелі, ніколи не плакати й лише будувати вежі. **Рожевим** казали, що вони мають бути ніжними, як хмаринки, лише співати пісень та прикрашати гнізда.

Минали роки. Сині птахи будували величні вежі, але їхні серця часто ставали важкими від неказаних слів і затамованого болю, бо «каміння не плаче». Рожеві птахи співали чудових пісень, але часто сумували, дивлячись на небо, бо мріяли теж будувати, але їм казали: «Ваші крила надто тендітні для цегли». Одного разу на місто насунулася велика засуха. Річка, що живила місто, пересохла, бо її завалило величезним камінням високо в горах.

Сині птахи полетіли до гір. Вони штовхали каміння з усією силою, але воно було надто гладким і не піддавалося. Вони намагалися діяти грубою силою, як їх вчили, але тільки виснажувалися.

Тоді до них прилетіла Рожева Пташка. Вона не була такою сильною, але вона мала гострий розум і вміла помічати дрібниці, бо все життя вчила складні пісні. Вона помітила маленьку шпарину між камінням і зрозуміла: якщо натиснути саме туди не силою, а точним розрахунком, завал розсиплеться.

Проте Сині птахи вигукнули: «Лети назад до гнізда! Ти нічого не тямиш у камінні, твоя справа – співати!»

Але один Синій птах, який потайки від усіх любив слухати пісні й розумів їхню складну гармонію, зупинився. Він вперше в житті дозволив собі прислухатися не до «Закону Кольору», а до голосу розуму. Він простягнув крило Рожевій Пташці й сказав: «Покажи, куди тиснути. А я прикладу свою силу там, де ти вкажеш».

Разом вони зрушили камінь. Вода ринула в місто.

Мораль

Коли вода наповнила місто, птахи зняли свої стрічки. Вони зрозуміли: **сила не заважає ніжності, а гострий розум не має кольору.**

Стереотип – це клітка, яку ми будуємо самі. Але небо безкрає лише для тих, хто дозволяє собі літати на обох крилах: і на крилі логіки та сили, і на крилі емоцій та творчості.

Урок № 15 «Гендерні стереотипи» (2. Притча про дзеркала в долині Життя)

Притча про Дзеркала в Долині Життя

У чарівній Долині Життя, де люди жили тисячі років, існували різні поселення. У кожному поселенні був свій особливий звичай, пов'язаний з тим, як люди бачили і розуміли один одного. А допомагали їм у цьому Дзеркала, але Дзеркала ці були незвичайними.

В одному поселенні, що називалося «Срібні Світи», були лише **Великі Дзеркала Сили**. Ці дзеркала показували тільки те, наскільки людина була сильною, витривалою, скільки здобичі вона могла принести з полювання, або скільки землі могла обробити. У цьому поселенні вважали, що справжній чоловік має бути лише таким: непохитним воїном і добувачем. Жінки ж, з їхньою мудрістю та дбайливістю, у цих дзеркалах майже не відбивалися, бо їхні якості не відповідали критеріям «сили». Жінки тут займалися господарством і вихованням дітей, але їхній внесок часто недооцінювався, бо

«сила» була головною цінністю. Чоловіки, які мали ніжну душу чи хист до мистецтва, намагалися приховати це, бо боялися, що Дзеркало Сили не визнає їх.

В іншому поселенні, що називалося «**Тихі Гавані**», були лише **Дзеркала Краси та Ніжності**. Вони показували, наскільки людина була граційною, вмілою у рукоділлі, співі чи вихованні дітей. Тут вважали, що справжня жінка має бути лише такою: дбайливою, лагідною та вродливою берегинею домашнього вогнища. Чоловіки, з їхньою мужністю та силою, у цих дзеркалах майже не відбивалися, бо їхні якості не відповідали критеріям «краси» чи «ніжності». Чоловіки тут працювали, але їхні емоції чи бажання проявляти ніжність пригнічувалися. Жінки, які хотіли бути лідерами або досліджувати світ, почувалися тут некомфортно.

І в «Срібних Світах», і в «Тихих Гаванях» люди, дивлячись у свої Дзеркала, **бачили лише частину себе та інших**. Вони формували **стереотипи**: «чоловік повинен бути таким», «жінка повинна бути такою». Це призводило до незрозуміння, обмежень і того, що багато талантів і здібностей залишалися нерозкритими.

Одного дня, до Долини Життя прийшов Мандрівник. Він ніс із собою особливе Дзеркало – **Дзеркало Всіх Можливостей**. Воно було невеликим, але коли людина дивилася в нього, воно показувало **увесь спектр її якостей**: і силу, і ніжність, і мудрість, і красу, і творчість, і відвагу. Воно показувало **людину цілком**, без упереджень.

Мандрівник подорожував між поселеннями і показував це Дзеркало людям. Коли чоловік із «Срібних Світів» дивився в нього, він бачив не лише свою силу, а й здатність до співчуття, про яку він забув. Коли жінка з «Тихих Гаваней» дивилася в нього, вона бачила не лише свою ніжність, а й внутрішню силу та рішучість.

Спочатку людям було незвично, а іноді й лячно бачити себе такими різними. Але з часом вони почали розуміти:

- Справжня **сила** не залежить від статі. Жінка може бути сильною, а чоловік – ніжним.
- Справжня **краса** полягає не тільки в зовнішньому вигляді, а й у внутрішніх якостях: доброті, розумі, відвазі.
- **Гендерні стереотипи** – це як старі Дзеркала, які показують лише обмежену частину істини. Вони обмежують людей, не даючи їм розкрити всі свої таланти.

Мандрівник сказав: «Нехай ваші Дзеркала будуть **Дзеркалами Всіх Можливостей**. Нехай ви бачите в кожній людині – і в чоловікові, і в жінці – **всі її унікальні якості, таланти та можливості**, а не лише те, що вам

підказують застарілі правила. Лише тоді ви зможете жити в гармонії, використовуючи всі дари, які дала вам природа.»

І з того дня люди в Долині Життя почали розбивати старі стереотипи, замінюючи їх на нове розуміння. Вони вчилися бачити один в одному не лише «чоловіка» чи «жінку» за певними ознаками, а **унікальну особистість** з безліччю можливостей, здатну до всього, що дозволить її серце і розум.

Запитання до притчі:

1. Як «Великі Дзеркала Сили» та «Дзеркала Краси та Ніжності» обмежували людей у «Срібних Світах» та «Тихих Гаванях»?
2. Наведіть приклад гендерного стереотипу, який ви бачили або чули в реальному житті.
3. Що означає «дивитися в Дзеркало Всіх Можливостей» у вашому повсякденному житті?
4. Як ви думаєте, чому важливо бачити в кожній людині, незалежно від її статі, «увесь спектр її якостей»?

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонов Є. В. Реалізація гейміфікованого підходу у підготовці майбутнього вчителя інформатики. Вісник науки та освіти. 2024. № 1 (19). С. 665-678.
2. Антонов Є. Геймифікація як засіб підвищення якості освіти: досвід використання комп'ютерних ігор у навчальному процесі. *Перспективи та інновації науки* (Серія «Педагогіка»). 2022. Вип. 9 (14). С. 30-42.
3. Біленька, І. Р., & Лазаренко, Н. А. Застосування геймифікації в освіті під час онлайн навчання // *Збірник матеріалів III-ї Всеукраїнської науково-методичної конференції «Забезпечення якості вищої освіти: підвищення ефективності використання інформаційних технологій у здійсненні освітнього процесу»*, 14-16 квітня 2021 р. Одеса. С. 299-301.
4. Гейміфікація. Виступ Є. Шатілової на дні кадрів (геймифікація в управлінні персоналом) : <https://www.youtube.com/watch?v=eCiOZ0DITIU> 3. Гейміфікація: короткий курс (фрагменти лекцій Кевина Вербаха от участников он-лайн курса на Coursera) URL: <http://lrpg.ru/post/92714618092#.VilqDtKsV6j>
5. Гейміфікація. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Гейміфікація>
6. Жалдак М. І. Модель системи соціально-професійних компетентностей вчителя інформатики / М. І. Жалдак, Ю. С. Рамський, М. В. Рафальська // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія № 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання : зб. наук. праць / Редрада. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2006. № 7 (14). 185 с
7. Миценко В. І. Педагогічні погляди Герберта Спенсера. *Рідна школа*. 2002. №10. С. 78–80.
8. Петренко С. В. Gamification як інноваційна освітня технологія / С. В. Петренко // *Інноватика у вихованні*. 2018. Вип. 7(2). С. 177-185.
9. Потапова Н. В. Особливості забезпечення геймізації в освітньому процесі вищих педагогічних навчальних закладів / Н.В. Потапова // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Сер. 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи : збірник наукових праць. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2019. Випуск №70. С.210–213.
10. Це вам не іграшки: темна сторона гейміфікації URL: <https://newtonew.com/discussions/gamification-dark-side>
11. Nicole Lazzaro. Games and the Four Keys to Fun: Using Emotions to Create Engaging Design URL: <https://www.youtube.com/watch?v=EEmNRRRqgNc> (дата звернення: 24.06.2025).

ЗМІСТ

Вступ	3
1. Теоретичні основи гейміфікації 1.1. Поняття та сутність гейміфікації 1.2. Історія розвитку підходу 1.3. Психологічні механізми залучення	5
2. Дидактичні моделі гейміфікації 2.1. Бейджі, бали та рейтинги 2.2. Квести та сюжетне навчання 2.3. Рольові ігри в освіті	11
3. Практичне застосування гейміфікації 3.1. Гейміфікація на уроках різних предметів 3.2. Цифрові інструменти 3.3. Оцінювання навчальних досягнень	16
4. Інноваційні технології у гейміфікованому навчанні 4.1. VR/AR технології 4.2. Штучний інтелект в освітніх іграх 4.3. Адаптивні навчальні системи	19
5. Методика розробки гейміфікованого уроку	23
6. Переваги та ризики гейміфікації	27
Дидактичний матеріал для використання на уроках з різних предметів (підготовлено педагогічними працівниками навчальних закладів Черкаської області)	38

Видання підготовлено до друку та віддруковано
редакційно-видавничим відділом КНЗ «ЧОПОПП ЧОР»
Зам. № 1833 Тираж 100 пр.
18003, Черкаси, вул. Бидгощська, 38/1